

OPKOMST- EN STEMGEDRAG VAN NIEUWE NEDERLANDERS

Gemeenteraadsverkiezingen 2010

Redactie:
Paul Brassé
Chris Huinder

FORUM Instituut voor Multiculturele Vraagstukken
Postbus 201 3500 AE Utrecht
www.forum.nl

Februari 2010

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Samenvatting en conclusies	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Onderzoeksdoelstelling en -probleemstelling	7
1.3 Leeswijzer	7
1.4 Samenvatting resultaten	8
1.4.1 Opkomst	8
1.4.2 Waarom wel of niet stemmen	10
1.4.3 Vergelijking opkomst 2006 en 2010	10
1.4.4 Partijvoorkeur	11
1.4.5 Vergelijking partijvoorkeur 2006 en 2010	12
1.4.6 Nieuwe Nederlanders en de politiek	13
1.5 Conclusies	16
2 Inleiding	17
2.1 Achtergrond	17
2.2 Doel- en probleemstelling	17
2.3 Afbakening doelgroep	17
3 Opkomstgedrag gemeenteraadsverkiezingen 2010	19
3.1 Opkomstgedrag	19
3.1.1 Opkomst bij de komende gemeenteraadsverkiezingen	19
3.1.2 Turkse Nederlanders	20
3.1.3 Marokkaanse Nederlanders	21
3.1.4 Surinaamse Nederlanders	22
3.1.5 Antilliaanse Nederlanders	23
3.1.6 Vergelijking opkomst 2010 met opkomst 2006	24
3.2 Wel of niet stemmen	24
3.2.1 Redenen om te twijfelen over stemmen in 2010	24
4 Partijvoorkeur 2010	27
4.1.2 Turkse Nederlanders	28
4.1.3 Marokkaanse Nederlanders	28
4.1.4 Surinaamse Nederlanders	28
4.1.5 Antilliaanse Nederlanders	29
4.2 Vergelijking partijkeuze 2006 met 2010	29
4.3 Partijkeuze in de toekomst	30
5 Nieuwe Nederlanders en politiek	33
5.1 Belangstelling voor de politiek	33
5.2 Tevredenheid over de overheid	34
5.3 Vertrouwen in de politiek en instellingen	36
5.4 Vergelijking 2006 en 2010	38
Bijlage 1: Methode van onderzoek	39
Bijlage 2: Schatting opkomstpercentages	44

Voorwoord

Dankzij de lokale verkiezingen van 7 maart 2006 was de allochtone kiezer in de grote steden een factor van belang geworden. De opkomst onder allochtonen was in 2006 groter dan bij voorgaande verkiezingen. Allochtonen hadden in grote meerderheid op linkse partijen en in het bijzonder op de PvdA gestemd. Daarnaast was ook de actieve deelname van allochtonen aan de lokale politiek sterk gegroeid: het aantal allochtone raadsleden was binnen vier jaar tijd met meer dan een derde toegenomen tot 302. Deze politieke emancipatie en participatie leidde bij midden- en rechtse partijen tot gefrons van wenkbrauwen, bij de PvdA tot een zeker gevoel van onbehagen: de Partij van de Arbeid was nadrukkelijk geen Partij van de Allochtonen (geworden).

In dit rapport wordt op basis van een representatieve steekproef de verwachting uitgesproken dat allochtone kiezers in veel mindere mate aan de verkiezingen van 3 maart 2010 zullen deelnemen. Ook lijkt een stem voor de PvdA veel minder vanzelfsprekend geworden.

Maar het rapport toont veel meer aan. Wat is het profiel van de allochtone kiezer? Wat beweegt of weerhoudt hem of haar te gaan stemmen? Welke factoren beïnvloeden het opkomstgedrag?

Opnieuw heeft FORUM het bureau Motivaction gevraagd om in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2010 een onderzoek uit te voeren onder de vier grootste allochtone groeperingen in Nederland: Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders. De uitkomsten van het onderzoek zijn neergelegd in dit rapport Opkomstgedrag en stemgedrag van Nieuwe Nederlanders. Gemeenteraadsverkiezingen 2010.

Uit het rapport blijkt dat slechts 34% van de migranten zal gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen. Jonge Nieuwe Nederlanders tot 25 jaar zijn minder geneigd om te gaan stemmen, van hen zegt slechts 27% zeker te gaan stemmen. Ook het opleidingsniveau is van invloed op stemintentie: hoogopgeleide Nieuwe Nederlanders geven vaker aan hun stem uitbrengen dan laagopgeleide Nieuwe Nederlanders.

Er zijn ongeveer 1 miljoen niet-westerse kiesgerechtigde allochtonen. Dat betekent dat zij zo'n 9% van het totale electoraat vormen. Zouden al deze stemgerechtigde allochtone kiezers gaan stemmen, dan zouden ze dus - omgerekend in Kamerzetels - tussen de 13 en 14 Kamerleden kunnen kiezen. Dat is een flink aantal. Zou, zoals het FORUM-onderzoek aangeeft, maar 34% gaan stemmen, dan zakt dit aantal Kamerleden met tweederde: naar 4 tot 5 zetels. Over een kleine tien Kamerleden spreken ze dus geen eigen voorkeur uit.

Nu zijn dit grove getallen en veel hangt af van de algemene opkomst, het aantal stemmen dat nodig is om een Kamerlid te kiezen (de kiesdeler), de spreiding van de stemmen over een reeks van partijen en personen, maar deze getallen geven niettemin aan dat 'de etnische stem' gewicht in de schaal legt. Burgers kunnen juist door gebruik te maken van hun actief (en ook passief) kiesrecht bij de aanstaande lokale verkiezingen meebepalen hoe hun woon- en leefomgeving ingericht moet worden.

Omdat stemmen één van de belangrijkste activiteiten in een democratie is, verdient het aansporing dat sleutelfiguren en belangenbehartigers veel sterker het belang van stemmen als burger van Nederland uitdragen. In het bijzonder wil ik de stemge-

rechtigde jongeren van migranten oproepen om naar de stembus te gaan. Bovendien zouden politieke partijen en minderhedenorganisaties zich meer moeten richten op het begeleiden, scholen en coachen van allochtone raadsleden die, zo blijkt uit een ander FORUM-onderzoek (*Een divers mandaat; hoe beleven allochtone raadsleden hun functie?*), zich vaak onvoldoende gesteund voelen om deze bepaald niet gemakkelijke functie naar volle tevredenheid uit te oefenen.

Sadik Harchaoui
Voorzitter Raad van Bestuur

1 Samenvatting en conclusies

1.1 Inleiding

In opdracht van FORUM, instituut voor multiculturele vraagstukken, heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar het te verwachten opkomstgedrag van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010. Het onderzoek is verricht door: drs. Ahmed Ait Moha, drs. Martijn Lampert en drs. Martin Muller.

1.2 Onderzoeksdoelstelling en -probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is:

Inzicht verwerven in opkomst- en stemgedrag en van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010.

Hiervan zijn de volgende onderzoeksvragen afgeleid:

- Wat is de verwachte opkomst van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2010?
- Wat is het verwachte stemgedrag van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2010?
- Hoe groot is de belangstelling van Nieuwe Nederlanders voor de lokale en landelijke politiek?
- Hoe groot is het vertrouwen van Nieuwe Nederlanders in de lokale en landelijke overheid?
- Hoe groot is de tevredenheid van Nieuwe Nederlanders over de lokale en landelijke overheden?
- Welke factoren hebben een relatie met het opkomstgedrag van Nieuwe Nederlanders?
- In hoeverre verschillen etnische groepen van elkaar ten aanzien van bovenstaande thema's naar leeftijd, opleiding en geslacht?

1.3 Leeswijzer

Hoofdstukken

Hoofdstuk 1 van dit rapport vormt een zelfstandig leesbare samenvatting van de belangrijkste onderzoeksresultaten en conclusies. Hoofdstuk 2 bevat een inleiding en een beschrijving van de onderzoeksofzet. In hoofdstuk 3 wordt het opkomstgedrag van Nieuwe Nederlanders bij de komende gemeenteraadsverkiezingen beschreven. De bevindingen in dit hoofdstuk worden uiteengezet voor de vier TMSA-groepen. Tevens wordt een vergelijking gemaakt met de opkomst van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006. Hoofdstuk 4 behandelt de partijvoorkeur van Nieuwe Nederlanders en hoofdstuk 5 gaat in op de interesse van Nieuwe Nederlanders voor politiek, en hun houding tegenover en waardering van overheden en instituties.

1.4 Samenvatting resultaten

Deze samenvatting bevat de belangrijkste resultaten van het onderzoek. Alle resultaten worden eerst beschreven voor de totaalgroep Nieuwe Nederlanders, daarna worden eventuele opmerkelijke verschillen tussen etnische groepen, leeftijdscohorten en opleidingsniveaus besproken.

1.4.1 Opkomst

Op basis van de opgegeven intentie om te gaan stemmen kan gesteld worden dat naar verwachting 34% van de Nieuwe Nederlanders zal gaan stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen.

Dit percentage is gebaseerd op de personen die aangeven zeker te gaan stemmen (40%) of twifelen te gaan stemmen bij de komende verkiezingen (22%), waarbij verdisconteerd is voor het feit dat niet alle personen die aangeven zeker te gaan stemmen, ook daadwerkelijk kunnen en zullen gaan stemmen op 3 maart 2010.¹

Uit de resultaten blijkt dat deze opkomstverwachting licht verschilt per etnische groep:

- Turkse Nederlanders: 35%
- Marokkaanse Nederlanders: 34%
- Surinaamse Nederlanders: 34%
- Antilliaanse Nederlanders: 32%

Verschillen in stemintentie

De intentie om te gaan stemmen verschilt niet alleen per etnische groep, maar er zijn ook differentiaties tussen verschillende leeftijdscohorten en opleidingsniveaus waar te nemen.

Tabel 1.1 Zelfgerapporteerde stemintentie in %

TMSA	To-taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
Zeker-stemmers	40	27	41	44	39	32	40	50	42	37	43	37	39	37
Twijfelaars	22	23	26	20	20	26	20	20	22	23	31	22	16	17
Niet-stemmers	38	50	33	35	41	41	39	30	36	40	26	41	45	46

Opsplitsing van deze resultaten naar achtergrondvariabelen (tabel 1.1) wijst uit dat jonge Nieuwe Nederlanders (<25) minder geneigd zijn te gaan stemmen (27% zeker-stemmers) dan de Nieuwe Nederlanders uit de overige leeftijdscategorieën. Nieuwe Nederlanders uit de leeftijdscategorie 35 tot en met 49 jaar geven het vaakst aan zeker te gaan stemmen (44%). Het opleidingsniveau blijkt eveneens van invloed op de stemintentie: hoogopgeleide Nieuwe Nederlanders geven vaker aan hun stem te zullen uitbrengen (50%) dan laagopgeleide Nieuwe Nederlanders (32%).

¹ Deze verdiscontering heeft plaatsgevonden op basis van het stemgedrag in het verleden en de redenen die daarbij zijn aangegeven. Er is gekeken naar de redenen waarom men in voorgaande jaren niet heeft gestemd en dit is gekoppeld aan het toekomstig stemgedrag. In hoofdstuk 3 is meer informatie te vinden over deze verdiscontering.

De Turkse Nederlanders geven het vaakst aan naar de stembus te zullen gaan (43%), maar onder hen bestaat een forse groep twijfelaars (31%). Surinaamse Nederlanders zeggen significant vaker dan gemiddeld dat zij juist niet zullen gaan stemmen (45%), en zij twijfelen minder (16%).

Turkse Nederlanders: laagopgeleiden zijn meer geneigd te gaan stemmen

Uit de onderverdeling van stemintentie naar opleidingsniveau blijkt dat Turkse Nederlanders met een laag opleidingsniveau minder vaak aangeven dat zij niet gaan stemmen (16% ten opzichte van 26% gemiddeld voor alle Turkse Nederlanders). Middelbaar opgeleiden geven dit juist vaker aan. Dit verschil is opvallend in de zin dat het zich binnen de andere groepen Nieuwe Nederlanders niet voordoet of zelfs tegengesteld voordoet (laagopgeleiden geven vaker aan niet te gaan stemmen). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de oudere Turkse Nederlanders meer zijn aangesloten bij zelforganisaties en moskeeën die de doelgroep aansporen om te stemmen.

Er doen zich geen significante verschillen voor wat betreft de stemintentie tussen Turkse Nederlanders uit verschillende leeftijdscategorieën. Indicatief kan wel gesteld worden dat hoe ouder men is, hoe meer men geneigd is te gaan stemmen. Evenmin bestaat er een significant verschil tussen mannen en vrouwen binnen deze groep.

Marokkaanse Nederlanders: hoe hoger opgeleid, hoe meer stemintentie; taalproblemen vormen belemmering voor ouderen

Marokkaanse Nederlanders tussen de 25 en 34 jaar zeggen significant vaker dan gemiddeld dat zij zeker een stem zullen uitbrengen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen (48% tegen een gemiddelde van 37% voor de Marokkaanse Nederlanders). De 50-plussers binnen de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap zijn juist minder geneigd te gaan stemmen: 57% van hen geeft aan niet naar de stembus te zullen gaan.

Verder blijkt dat laagopgeleide Marokkaanse Nederlanders minder vaak het voornemen koesteren om in maart 2010 een stem uit te brengen. 22% van de laagopgeleiden zegt zeker te gaan stemmen, tegen 57% die aangeeft niet te gaan. Middelbaar en hoogopgeleide Marokkaanse Nederlanders vertonen een groter voornemen om te gaan stemmen; voor de middelbaar opgeleiden geldt dat hun voornemen significant hoger (46%) ligt dan gemiddeld voor de groep Marokkaanse Nederlanders (37%).

Surinaamse Nederlanders: jongeren en laagopgeleiden blijven vaker thuis

Onder de Surinaamse Nederlanders stijgt de opkomstintentie met de leeftijd. De jongste categorie Surinaamse Nederlanders geeft vaker dan gemiddeld aan dat zij niet zullen gaan stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. 63% van de Surinaamse Nederlanders tussen 18 en 25 jaar geeft dit aan, tegen 23% die zegt zeker wel te gaan stemmen.

Onder laagopgeleide Surinaamse Nederlanders is de groep zeker-stemmers kleiner (23%) dan gemiddeld is voor alle Surinaamse Nederlanders.

Antilliaanse Nederlanders: jongeren en laagopgeleiden hebben lagere stemintentie

De jongste categorie Antilliaanse Nederlanders (<25 jaar) heeft in vergelijking met de andere Antilliaanse Nederlanders een benedengemiddelde intentie om te gaan

stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen: 24% zegt zeker te gaan en 58% zegt thuis te zullen blijven. Binnen de oudste categorie Antilliaanse Nederlanders (50 jaar >) is de groep niet-stemmers (32%) juist kleiner dan gemiddeld.

Hoogopgeleide Antilliaanse Nederlanders geven vaker aan dat zij zeker zullen gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen (53%) en twijfelen minder (6%). Middelenbaar opgeleide Antilliaanse Nederlanders twijfelen daarentegen vaker (24%).

1.4.2 Waarom wel of niet stemmen

Gebrek aan kennis over partij of kandidaat belangrijkste reden

De twee meest genoemde redenen om te twijfelen over stembusgang in 2010 zijn: het niet weten op welke kandidaat men stemmen moet (61%) en het niet weten op welke partij men stemmen moet (54%). Een gebrek aan inhoudelijke kennis over de kieslijsten is daarmee de grootste belemmering voor Nieuwe Nederlanders om te gaan stemmen. Daarnaast wordt vaak als reden aangevoerd dat men twijfels heeft over het belang dat de eigen stem heeft (48%). Even vaak geven Nieuwe Nederlanders aan moeite te hebben met kiezen. Op de vijfde plaats van de lijst met redenen om te twijfelen vinden we het gebrek aan vertrouwen in de politiek, dat door 47% van de Nieuwe Nederlanders als reden wordt opgegeven.²

Turkse Nederlanders geven voor hun twijfel vaker redenen op die erop terug te voeren zijn dat ze nú nog niet kunnen kiezen. Zij laten hun keuze vaker dan de andere groepen afhangen van de onderwerpen die er behandeld zullen worden door de gemeenteraad (64%) en ook van het feit of zij die dag wel tijd hebben (44%) of wel of geen kinderoppas kunnen vinden (10%). **Surinaamse Nederlanders** voelen zich niet zozeer belemmerd door onzekerheid over het feit of ze die dag wel kunnen (11%). Voor hen is de belangrijkste reden dat zij niet weten op welke kandidaat zij moeten stemmen (79%), en ze geven dit significant vaker aan dan de andere Nieuwe Nederlanders. **Marokkaanse Nederlanders** noemen net als de andere groepen Nieuwe Nederlanders als belangrijkste reden dat zij moeite hebben een kandidaat te kiezen. **Antilliaanse Nederlanders** vertonen geen uitgesproken andere redenen om te twijfelen dan andere groepen Nieuwe Nederlanders.

Laagopgeleiden en Nieuwe Nederlanders die ouder zijn dan 50 jaar noemen bovendien vaker hun taalbeheersing en onvoldoende kennis over hoe stemmen in zijn werk gaat als redenen om te twijfelen.

1.4.3 Vergelijking opkomst 2006 en 2010

De opkomst in 2010 zal naar verwachting lager uitvallen dan in 2006. Bij het ex ante³ onderzoek dat Motivaction in 2006 uitvoerde, lag de opkomstverwachting volgens dezelfde berekening op 44%. Bij de huidige meting gaf van de destijds stemgerechtigden (ex post) ook 44% aan in 2006 te hebben gestemd. Zoals reeds genoemd komt de huidige opkomstverwachting voor Nieuwe Nederlanders bij de komende verkiezingen fors lager uit: op 34%.

² De benoemde redenen zijn door respondenten aangegeven op basis van een voorgelegde lijst met mogelijke redenen.

³ Ex ante: voorafgaand aan verkiezingen (bijvoorbeeld: gaat u stemmen?), ex post: gemeten na verkiezingen (bijvoorbeeld: heeft u gestemd). In het huidige ex-anteonderzoek zijn enkele vragen gesteld over de vorige verkiezingen. Deze vragen betreffen dus ex-postmetingen.

Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de behoefte van Nieuwe Nederlanders om hun stem te laten horen, kleiner is geworden sinds de vorige gemeenteraadsverkiezingen. Het toenmalige Kabinet van CDA en VVD is opgevolgd door een coalitie waarin ook de PvdA zitting heeft, de partij die het beste scoort onder Nieuwe Nederlanders. Een onderbouwing van deze verklaring is dat het vertrouwen van Nieuwe Nederlanders in de landelijke en gemeentelijke overheid nu hoger is dan in 2006, en dat de ontevredenheid over het landelijk en gemeentelijk bestuur sterk is afgenomen. De behoefte om een tegenstem te laten klinken lijkt niet meer aanwezig.

1.4.4 Partijvoorkeur

PvdA grootste partij

De partijvoorkeur van de Nieuwe Nederlanders is sterk geconcentreerd in de linkse hoek van het politieke spectrum. De PvdA geniet van alle politieke partijen de grootste voorkeur onder Nieuwe Nederlanders (41%). Na de PvdA volgt GroenLinks met 9%. SP en D66 mogen ieder rekenen op ongeveer 7% van de stemmen van Nieuwe Nederlanders.

Tabel 1.2 Partijvoorkeur zeker-stemmers en twijfelaars, in procenten⁴

TMSA n=433	Totaal		Zeker stemmers	Twijfelaars	T	M	S	A
	Met Weet niet	Zonder Weet niet / zwevende kiezers						
PvdA	41	50	44	39	34	61	39	23
GroenLinks	9	12	10	9	6	7	17	9
SP	7	9	8	6	2	11	11	7
D66	7	9	7	8	8	6	6	9
CDA	4	5	5	1	2	1	4	14
Nederlandse Moslim Partij	4	5	8	6	7	7	0	0
VVD	2	3	3	1	2	2	4	2
PVV	0	0	0	0	0	0	0	2
ChristenUnie	1	0	1	0	0	0	1	4
Partij voor de Dieren	0	0	0	0	0	0	0	1
Trots op Nederland	0	0	0	0	0	0	0	1
SGP	0	0	0	0	0	0	0	0
Leefbare partij	0	0	0	0	0	0	0	0
Andere partij	2	2	2	1	4	0	1	2
Zeg ik liever niet	4	4	4	3	7	0	2	5
Blanco stem	0	0	0	0	0	0	0	0
Weet niet, geen opgave	18		11	27	29	6	15	22
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Overigens ligt het percentage daadwerkelijke PvdA- en GroenLinks-stemmers nog iets hoger. Wanneer de stemmen van de zwevende kiezers zich op eenzelfde manier verdelen over de partijen als de andere stemmen, ontstaat een verdeling als in kolom 3.⁵ Dan zou de PvdA op de helft van de stemmen van Nieuwe Nederlanders kunnen rekenen, en GroenLinks op 12%. Dit scenario is plausibel omdat uit de kolommen 4 en 5 van tabel 1.2 blijkt dat zich geen significante verschillen voordoen tussen de partijvoorkeuren van twijfelaars en zeker-stemmers.

⁴ Het betreft hier het gemiddelde van alle regio's. Partijen zijn alleen als antwoordmogelijkheid geboden in die steden waar zij ook daadwerkelijk deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen.

⁵ Zonder weet niet/zwevende kiezers

Marokkaanse Nederlanders bezorgen de PvdA de meeste stemmen

Wanneer de partijvoorkeur wordt uitgesplitst naar etnische herkomstgroepen, dan blijkt dat de PvdA de meeste stemmen kan verwachten van Marokkaanse Nederlanders. Vergeleken met de andere groepen stemmen zij bijna twee keer zo vaak op de PvdA.⁶

Surinaamse Nederlanders zeggen vaker dan gemiddeld op GroenLinks te gaan stemmen. Turkse Nederlanders zeggen juist minder vaak op GroenLinks te zullen stemmen. Onder de Turkse Nederlanders bevindt zich een aanzienlijke groep zwevende kiezers: 29% weet nog niet aan welke partij ze hun stem zullen geven. Opvallend in de partijvoorkeur is dat de Antillianen veel meer dan de andere groepen Nieuwe Nederlanders ook interesse hebben in het CDA (14%) en de ChristenUnie (7%).

De Nederlandse Moslim Partij doet haar intrede bij Turkse en Marokkaanse Nederlanders

De Nederlandse Moslim Partij krijgt, net als het CDA, naar verwachting 4% à 5% van de stemmen van Nieuwe Nederlanders.⁷ In 2006 nam de NMP nog niet deel aan de gemeenteraadsverkiezingen; het contingent NMP-stemmers is daarom naar alle waarschijnlijkheid afkomstig van de traditionele partijen en van degenen die bij de vorige verkiezingen niet stemden. De NMP blijkt zijn aanhang voornamelijk te hebben onder de Turkse en Marokkaanse stemmers.

1.4.5 Vergelijking partijvoorkeur 2006 en 2010

Partijvoorkeur blijft links, maar PvdA is minder dan voorheen de vanzelfsprekende keuze

De vanzelfsprekendheid waarmee de Nieuwe Nederlander in het verleden op PvdA stemde is tanende. Hoewel de PvdA ook in 2010 het grootste contingent stemmen van Nieuwe Nederlanders mag verwachten, neemt dit contingent in omvang af ten opzichte van 2006. Zelfs wanneer alle nu nog zwevende kiezers in maart op de PvdA zouden stemmen, dan nog wordt de 60% van 2006 niet overtroffen (zie tabel 4.2).

Het aandeel Nieuwe Nederlanders dat voornemens is op GroenLinks of SP te stemmen is even groot als het aandeel Nieuwe Nederlanders dat aangeeft in 2006 op GroenLinks of SP gestemd te hebben. Mochten de stemmen van de zwevende kiezers zich met een gelijke sleutel verdelen als de rest van de stemmen, dan zou het aandeel GroenLinks- en SP-stemmers hoger kunnen uitvallen dan in 2006. Ten slotte scoort D66 aanzienlijk hoger dan vier jaar geleden.

⁶ Daarin moet verdisconteerd worden dat het aandeel 'zwevende kiezers' (categorie 'weet niet') onder Marokkaanse Nederlanders met 6% het laagst is van alle groepen.

⁷ De Nederlandse Moslim Partij neemt slechts in enkele steden deel. De antwoordmogelijkheid is alleen voorgelegd in de steden waar de partij deelneemt. Het percentage NMP-stemmers zal daarom in de deelnemende gemeenten naar verwachting hoger uitvallen.

Tabel 1.3 Vergelijking partijvoorkeur 2006 (ex post) en 2010 (ex ante), in procenten

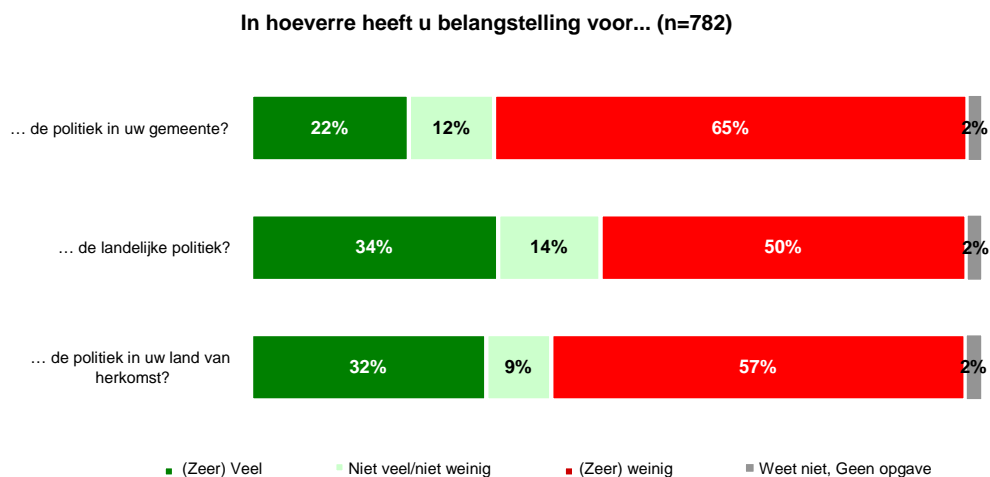
TMSA	Gestemd in 2006 ⁸	Stemintentie 2010	Stemintentie 2010 (zonder zwevende kiezers)
PvdA	60	41	50
GroenLinks	9	9	12
SP	7	7	9
CDA	5	4	5
VVD	2	2	3
D66	2	7	9
Nederlandse Moslim Partij	-	4	5
LPF	0	-	-
SGP	0	0	0
Leefbare partij	0	0	0
PVV	-	0	0
Partij voor de Dieren	-	0	0
Trots op Nederland	-	0	0
ChristenUnie	1	1	1
Andere partij	3	2	2
Blanco stem	0	0	0
Zeg ik liever niet	3	4	4
Weet niet	7	18	-

1.4.6 Nieuwe Nederlanders en de politiek

Belangstelling voor gemeentelijke politiek lager dan voor landelijke politiek én de politiek in het land van herkomst

De gemeentelijke politiek wekt (zeer) veel interesse van 22% van de Nieuwe Nederlanders, terwijl de landelijke politiek (zeer) veel interesse krijgt van 34% van deze groep. 32% van de Nieuwe Nederlanders heeft (zeer) veel belangstelling voor de politiek in het land van herkomst. De (landelijke) politiek in het land van herkomst wordt hiermee door Nieuwe Nederlanders gemiddeld interessanter gevonden dan de lokale politiek.

Figuur 1.4 Belangstelling in politiek

8 Data afkomstig uit ex ante meting 2010. Vraagstelling: op welke partij stemde u bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2006?

Jonge Nieuwe Nederlanders (<25 jaar) hebben een benedengemiddelde belangstelling voor politiek. Opvallend is dat de groep Nieuwe Nederlanders in de leeftijdscategorie 25 tot en met 34 jaar sterker dan gemiddeld geïnteresseerd is in de landelijke politiek van Nederland en tegelijkertijd een minder sterke interesse heeft in de politiek van het land van herkomst.

De belangstelling voor de politiek in het land van herkomst is groter dan gemiddeld bij Nieuwe Nederlanders die ouder zijn dan 35 jaar en bij Nieuwe Nederlanders met een lage opleiding.

Turkse Nederlanders zijn van alle etnische groepen het minst geïnteresseerd in de landelijke politiek van Nederland. Tegelijkertijd vertonen zij de grootste belangstelling voor de politiek in het land van herkomst. Surinaamse Nederlanders wijken in tegenovergestelde zin af van het gemiddelde: zij hebben minder interesse in de politiek in het land van herkomst en meer in de Nederlandse politiek.

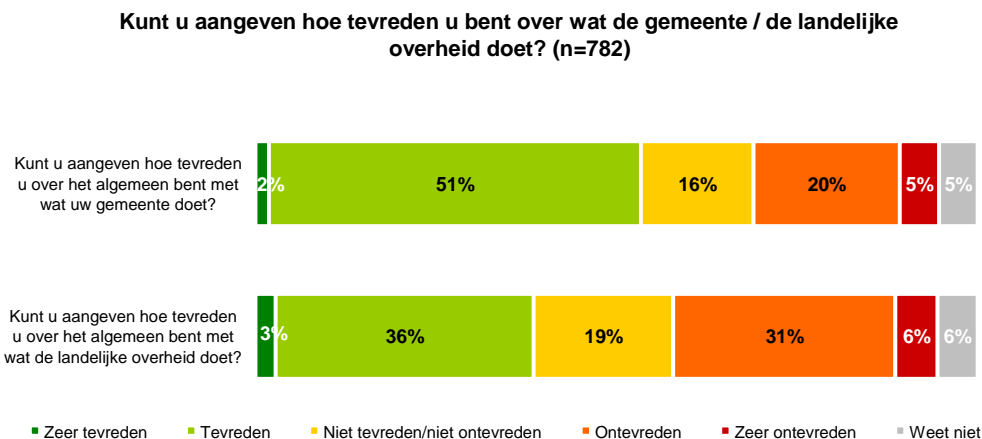
Meerderheid van de Nieuwe Nederlanders is tevreden over het gemeentebestuur; minder tevreden over landelijke overheid

Het merendeel van de Nieuwe Nederlanders is over het algemeen tevreden met wat de gemeente waarin men woont, doet. In totaal 53% (zie figuur 1.5: 51%+2%) uit hierover zijn tevredenheid. De tevredenheid van Nieuwe Nederlanders over de landelijke overheid ligt een stuk lager: op 39% gemiddeld. Ten opzichte van de 37% (zeer) ontevredenen, betekent dit dat de balans nog nipt positief uitslaat. Vergeleken met gegevens over 2006 tekent zich een duidelijke stijging van de tevredenheid af.⁹

Surinaamse Nederlanders zijn vaker dan gemiddeld tevreden zijn over de gemeente, maar zijn tegelijkertijd vaker ontevreden over de landelijke overheid. Marokkaanse Nederlanders zijn minder vaak dan gemiddeld ontevreden over de gemeente. Dit maakt hen niet direct meer tevreden, maar eerder berustend; uit hun antwoorden blijkt dat zij vaker een neutrale mening hebben over de prestaties van de overheid. Turkse Nederlanders zijn juist minder ontevreden dan andere Nieuwe Nederlanders over de landelijke overheid.

⁹ Tevredenheid met gemeente 2006:38%, 2010:53%. Tevredenheid met landelijke overheid 2006: 19%, 2010: 39%

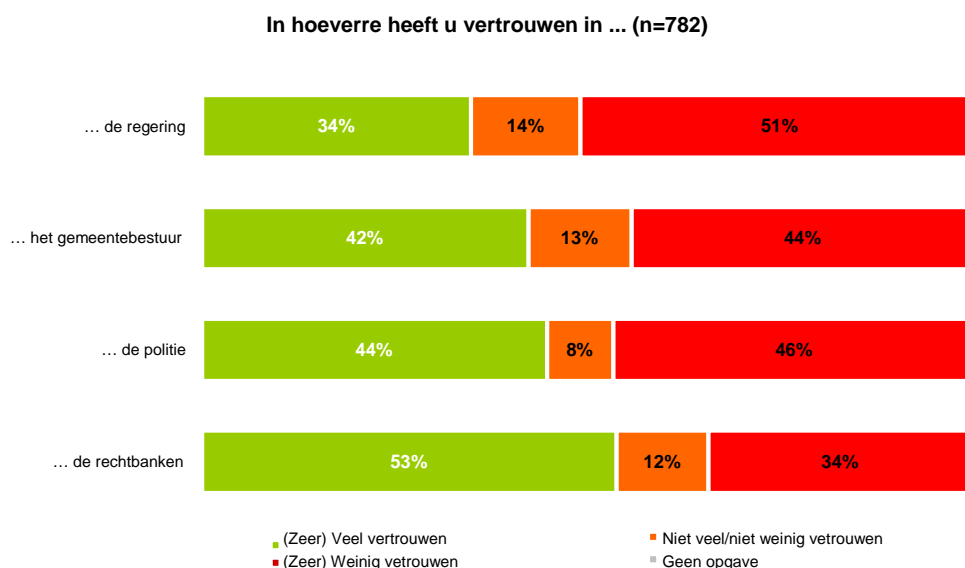
Figuur 1.5 Tevredenheid over de overheid

De regering geniet meer wántrouwen dan vértouwen, rechtbanken zijn het betrouwbaarst

Wanneer gekeken wordt naar het vertrouwen dat Nieuwe Nederlanders hebben in politieke en bestuurlijke instellingen in Nederland, wordt duidelijk dat de rechtbanken in Nederland het hoogste vertrouwen genieten (53% (zeer) veel vertrouwen), gevolgd door de politie (44%). Het gemeentebestuur geniet (zeer) veel vertrouwen van 42% van de Nieuwe Nederlanders, en de regering van 34%.

Figuur 1.6 Vertrouwen in politiek-bestuurlijke organen

Vrouwen en ouderen zijn beter van vertrouwen ten opzichte van politiek-bestuurlijke organen

Nieuwe Nederlanders die ouder zijn dan 50 jaar, hebben een hoger dan gemiddeld vertrouwen in de regering, het gemeentebestuur en de politie. Jonge Nieuwe Nederlanders in de leeftijd tot 25 jaar geven juist minder vaak aan dat zij (zeer) veel vertrouwen hebben in de voornoemde drie instituten.

Vrouwelijke Nieuwe Nederlanders hebben bovengemiddeld veel vertrouwen in de rechtbanken en politie; het gemeentebestuur wantrouwen zij ook minder vaak.

Turkse Nederlanders hebben een lager vertrouwen in de regering, het gemeentebestuur en de rechtbanken dan gemiddeld is voor Nieuwe Nederlanders. Marokkaanse Nederlanders vertonen een lager vertrouwen in de politie en Surinaamse Nederlanders vertrouwen de rechtbanken juist minder vaak dan gemiddeld.

1.5 Conclusies

Opkomstgedrag

De opkomst van Nieuwe Nederlanders bij de komende gemeenteraadsverkiezingen ligt naar verwachting fors lager dan bij de verkiezingen van 2006. Een mogelijke verklaring voor deze lagere opkomst is een afname van de gevoelde noodzaak om invloed uit te oefenen op de politiek. In 2006 was er sprake van een rechtser en meer polariserend klimaat; de coalitie van CDA, D66 en VVD, in combinatie met incidentele uitspraken van de toenmalige minister van Integratie, de aversie van Hirsi Ali jegens de Islam en de nog vers in het geheugen liggende politieke moord op Theo van Gogh, maakten dat de Nieuwe Nederlanders een hogere urgentie voelden om te stemmen. De gemoederen lijken wat dat betreft enigszins gekalmeerd. Dit blijkt ook uit de gestegen tevredenheid over de prestaties van de regering en het gemeentelijk bestuur. Dit maakt dat een proteststem zoals in 2006 minder nodig lijkt in de ogen van de Nieuwe Nederlanders.

Opvallend is de geringe stemintentie van jongeren in vrijwel alle etnische categorieën. Binnen de groepen Surinaamse, Antilliaanse en Turkse Nederlanders is er een bijna lineair verband waarneembaar: hoe hoger de leeftijd hoe hoger de stemgeneigdheid. Dat geldt echter niet voor de oudere Marokkaanse Nederlanders die juist een lagere stemintentie hebben.

Partijvoorkeur

Zoals het ernaar uitziet blijft de PvdA de meeste stemmen trekken van Nieuwe Nederlanders, maar deze partij zal in vergelijking met 2006 stemmen verliezen. De PvdA wordt het meest benadeeld door de verwachte lagere opkomst, maar is daar zelf ook enigszins debet aan. 12% van de personen die vorige keer PvdA hebben gestemd, geeft nu aan zeker niet te gaan stemmen. Naast het eerder genoemde verminderde urgentiegevoel speelt de teleurstelling mee in hetgeen de PvdA heeft gepresteerd.

De andere procenten die de PvdA inlevert, worden opgevangen door een stijging van het aantal SP- en D66- stemmers en de Nederlandse Moslim Partij.

2 Inleiding

2.1 Achtergrond

FORUM speelt sinds jaar en dag een leidende rol bij onderzoek naar opkomst- en stemgedrag van Nieuwe Nederlanders (allochtonen) bij gemeenteraadsverkiezingen. Tot 2006 beperkten deze onderzoeken zich tot schaduwverkiezingen in enkele grote steden, maar sindsdien voeren FORUM en Motivaction ex ante onderzoek uit naar opkomst- en stemgedrag van Nieuwe Nederlanders, enkele maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen. Met als doel meer diepgaand en gedetailleerd inzicht te verkrijgen in opkomstmotieven van Nieuwe Nederlanders, is ook dit jaar een ex-antemeting gehouden. Dit rapport doet hiervan verslag.

2.2 Doel- en probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is:

Inzicht verwerven in opkomst- en stemgedrag van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010.

Hiervan zijn de volgende onderzoeksvragen afgeleid:

- Wat is de verwachte opkomst van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2010?
- Wat is het verwachte stemgedrag van Nieuwe Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2010?
- Hoe groot is de belangstelling van Nieuwe Nederlanders voor de lokale en landelijke politiek?
- Hoe groot is het vertrouwen van Nieuwe Nederlanders in de lokale en landelijke overheid?
- Hoe groot is de tevredenheid van Nieuwe Nederlanders over de lokale en landelijke overheden?
- Welke factoren hebben een relatie met het opkomstgedrag van Nieuwe Nederlanders?
- In hoeverre verschillen etnische groepen van elkaar ten aanzien van bovenstaande thema's naar leeftijd, opleiding en geslacht?

2.3 Afbakening doelgroep

In principe behoren voor dit onderzoek alle Nieuwe Nederlanders tot de onderzoeksdoelgroep. Echter, gezien doorlooptijd en kostenoverwegingen is de focus gelegd bij de grootste groepen Nieuwe Nederlanders, namelijk de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders. Gezamenlijk maken zij ruim tweederde van het totale aantal Nieuwe Nederlanders uit.

In het onderzoek zijn alleen stemgerechtigden voor de lokale verkiezingen meegenomen. Het criterium om deel te mogen nemen aan de lokale verkiezingen, is dat men vijf jaar legaal in Nederland heeft gewoond en op de dag van de gemeenteraadsverkiezingen 18 jaar of ouder is. Stemgerechtigden tot 70 jaar zijn in de steek-

proef opgenomen. In het onderzoek zijn zowel niet-stemmers, zeker-stemmers als twijfelaars meegenomen.

3 Opkomstgedrag gemeenteraadsverkiezingen 2010

3.1 Opkomstgedrag

In dit hoofdstuk worden twee cijfers met betrekking tot de opkomst behandeld:

1. **De zelfgerapporteerde stemintentie:** dit is het percentage Nieuwe Nederlanders dat aangeeft zeker te gaan stemmen, vermeerderd met de twijfelaars die aangeven dat de kans groot is dat zij gaan stemmen;
2. **De voorspelde opkomst:** het verwachte percentage stemmers op basis van stemintentie, verdisconteerd voor sociaalwenselijke antwoorden door gebruikmaking van gegevens over opkomstgedrag in het verleden.

3.1.1 Opkomst bij de komende gemeenteraadsverkiezingen

Zelfgerapporteerde stemintentie

Aan de Nieuwe Nederlanders is de vraag voorgelegd of zij van plan zijn te gaan stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. 40% geeft aan **zeker** te gaan stemmen. 22% van de stemgerechtigde Nieuwe Nederlanders **twijfelt** nog en 38% van hen zegt **niet te gaan stemmen**.

Aan de personen die hebben aangegeven nog niet te weten of ze gaan stemmen, is vervolgens gevraagd aan te geven hoe groot zij de kans achten dat ze gaan stemmen. Hieruit volgen de onderstaande scores:

1. De kans is (heel) groot dat ik ga stemmen	31%
2. De kans is niet groot/niet klein dat ik ga stemmen	24%
3. De kans is (heel) klein dat ik ga stemmen	39%
4. Weet niet/geen opgave	6%

Uit bovenstaande scores kan worden afgeleid dat ongeveer 46% van de twijfelaars gaat stemmen.¹⁰ Gevoegd bij het aandeel zekerstemmers komt het zelf gerapporteerd opkomstcijfer van de Nieuwe Nederlanders uit op 50%.¹¹ Een belangrijk voorbehoud gemaakt dient te worden, is dat het daadwerkelijke opkomstcijfers naar alle waarschijnlijkheid lager is, omdat in het zelf aangegeven opkomstcijfer ook sociaal wenselijke antwoorden zitten. In de hiernavolgende paragraaf (volgende pagina) wordt het verwachte opkomstcijfer geschat, waarbij onder andere voor sociaal wenselijkheid is gecorrigeerd.

Opsplitsing naar achtergrondvariabelen (tabel 3.1) wijst uit dat jonge Nieuwe Nederlanders (<25) minder geneigd zijn te gaan stemmen (27% zeker-stemmers) dan de Nieuwe Nederlanders uit de overige leeftijdscategorieën. Nieuwe Nederlanders uit de leeftijdscategorie 35 tot en met 49 jaar geven het vaakst aan zeker te gaan stemmen (44%). Het opleidingsniveau blijkt eveneens van invloed op de stemintentie: hoogopgeleide Nieuwe Nederlanders geven vaker aan hun stem te zullen uitbrengen (50%) dan laagopgeleide Nieuwe Nederlanders (32%).

¹⁰ $31\% + (0,5 \times 24\%) + (0,5 \times 6\%) = 46\%$

¹¹ de zeker-stemmers + 46% van de twijfelaars: $40\% + (0,46 \times 22\% = 10\%) = 50\%$

Uit de onderverdeling naar herkomst blijkt verder dat de Turkse Nederlanders minder aangeven dat ze niet ter stembus zullen gaan (26%), Surinaamse Nederlanders geven het vaakst aan niet te zullen gaan (45%).

Tabel 3.1: Stemintentie bij gemeenteraadsverkiezingen van 2010 in %

TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
Zeker-stemmers	40	27	41	44	39	32	40	50	42	37	43	37	39	37
Twijfelaars	22	23	26	20	20	26	20	20	22	23	31	22	16	17
Niet-stemmers	38	50	33	35	41	41	39	30	36	40	26	41	45	46

De zelfgerapporteerde opkomst is lager dan bij de verkiezingen van 2006, zoals vergelijking met tabel 3.2 laat zien.

Tabel 3.2: Stemintentie bij gemeenteraadsverkiezingen van 2006 in %

TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Generatie		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	1 ^e	2 ^e	T	M	S	A
Zeker-stemmers	46	40	47	49	47	39	54	58	45	51	53	40	45	44
Twijfelaars	28	33	27	26	29	30	25	24	28	28	27	26	31	28
Niet-stemmers	26	27	26	25	24	31	21	18	27	21	20	34	24	28

Een andere benadering: opkomstgedrag voorspeld

Een vraag met betrekking tot toekomstig gedrag kan leiden tot het geven van een sociaal wenselijk antwoord. Bij de wijze van vraagstelling is hiermee zo veel mogelijk rekening gehouden en ook door interventies van de interviewer is dit effect zo veel mogelijk beperkt. Dit is onder andere gedaan door de respondenten op hun gemak te stellen en te wijzen op de anonimiteit van de resultaten. Toch kan dit effect nooit geheel worden uitgesloten.

Bij het eerder berekende opkomstpercentage wordt ervan uitgegaan dat iedereen die aangeeft zeker te gaan stemmen, daadwerkelijk gaat stemmen; dit geldt ook voor de respondenten die twifelen, maar de kans groot achten dat ze daadwerkelijk gaan stemmen. Bij deze berekening wordt dus uitgegaan van het maximum. Het is echter zeer waarschijnlijk dat een gedeelte van deze zeker-stemmers uiteindelijk niet naar de stembus zal gaan.

Om te verdisconteren voor dit effect is het raadzaam om de gegevens te interpreteren aan de hand van in het verleden getoond opkomstgedrag. **Dit resulteert in een opkomstschatting van 34%** (n=264, totale n=780).¹² Voor de wijze van vaststelling van dit percentage verwijzen wij naar de bijlage.

3.1.2 Turkse Nederlanders

Zelfgerapporteerde stemintentie

Zoals reeds eerder besproken geven de Turkse Nederlanders minder vaak dan de andere groepen Nieuwe Nederlanders aan dat ze niet gaan stemmen (26%). Turkse Nederlanders twifelen daarentegen van alle groepen het vaakst of ze wel of niet

¹² Bij een onderzoek gebaseerd op een representatieve steekproef worden uitkomsten verkregen die met inachtneming van bepaalde waarschijnlijkheidsmarges moeten worden geïnterpreteerd. Bij een steekproef van n=780: een gevonden percentage van 33,9% in de steekproef zal in de populatie in 95% van de gevallen tussen de 30,6% en 37,2% liggen.

gaan stemmen (31%). De groep Turkse Nederlanders die zeker zegt te gaan stemmen is het grootst (43%), dit is echter niet significant hoger dan het gemiddelde van alle Nieuwe Nederlanders (40%).

Van de twijfelaars zal – op basis van de door hen opgegeven kans – naar verwachting 47% gaan stemmen. Dit brengt het opkomstpercentage op 58%. Opgemerkt dient te worden dat het hier het zelfgerapporteerde opkomstcijfer betreft. Dus vóór correctie op sociale wenselijkheid. Onder tabel 3.3 wordt het gecorrigeerde opkomstcijfer gerapporteerd.

Verschillen in stemintentie

Uit de onderverdeling van stemintentie naar opleidingsniveau blijkt dat Turkse Nederlanders met een laag opleidingsniveau vaker aangeven dat zij gaan stemmen. Middelbaar opgeleiden geven dit juist minder vaak aan. Dit verschil is opvallend in de zin dat het zich binnen de andere groepen Nieuwe Nederlanders niet voordoet of zelfs tegengesteld voordoet (laagopgeleiden geven vaker aan niet te gaan stemmen).

Er zijn geen significante verschillen in de stemintentie tussen Turkse Nederlanders uit verschillende leeftijdscategorieën. Evenmin is er verschil tussen mannen en vrouwen binnen deze groep.

Tabel 3.3. Stemintentie van Turkse Nederlanders bij gemeenteraadsverkiezingen 2010 in %

Turkse Nederlanders	Totaal	Geslacht		Leeftijd				Opleiding		
		M	V	<25	25-34	35-49	>50	laag	middel	hoog
Zeker-stemmers	43	49	37	30	41	46	55	49	38	52
Twijfelaars	31	30	34	32	37	30	21	36	27	31
Niet-stemmers	26	21	29	39	23	24	25	16	35	17

Gecorrigeerde opkomstverwachting

Wanneer we de opkomstverwachting baseren op een combinatie van de zelfgerapporteerde stemintentie en het in het verleden vertoonde opkomstgedrag bedraagt de totale **opkomstverwachting van Turkse Nederlanders bij de komende gemeenteraadsverkiezingen 35%**.¹³

3.1.3 Marokkaanse Nederlanders

Zelfgerapporteerde stemintentie

37% van de Marokkaanse Nederlanders geeft aan zeker te gaan stemmen, 22% twijfelt over stembusgang en 41% geeft aan niet te zullen stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen.

Van de 22% die twijfelt over het wel of niet stemmen, zal – op basis van de door hen opgegeven kans – 60% toch naar de stembus gaan. De opkomstverwachting op basis van de zelfgerapporteerde stemintentie en kansenschatting komt daarmee op 50% van de Marokkaanse Nederlanders.

¹³ In de bijlage is de achterliggende berekening opgenomen.

Verschillen in stemintentie

Marokkaanse Nederlanders die tussen de 25 en 34 jaar oud zijn, zeggen significant vaker dan gemiddeld dat zij zeker een stem zullen uitbrengen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen (48%). De 50-plussers binnen de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap zijn juist minder geneigd te gaan stemmen: 57% van hen geeft aan niet naar de stembus te zullen gaan.

Verder blijkt dat laagopgeleide Marokkaanse Nederlanders minder vaak het voornemen koesteren om in maart 2010 hun stem uit te brengen. 22% van de laagopgeleiden zegt zeker te gaan stemmen, tegen 57% die aangeeft niet te gaan. Middelbaar en hoogopgeleide Marokkaanse Nederlanders vertonen een groter voornemen om te gaan stemmen; voor de middelbaar opgeleiden geldt dat hun voornemen significant hoger (46%) ligt dan gemiddeld is voor de groep Marokkaanse Nederlanders (37%).

Tabel 3.4. Stemintentie van Marokkaanse Nederlanders bij gemeenteraadsverkiezingen 2010 in %

Marokkaanse Nederlanders	Totaal	Geslacht		Leeftijd				Opleiding		
		M	V	<25	25-34	35-49	>50	laag	middel	hoog
Zeker-stemmers	37	40	33	32	48	38	17	22	46	53
Twijfelaars	22	22	23	28	26	15	26	21	24	22
Niet-stemmers	41	38	44	40	27	47	57	57	30	25

Gecorrigeerde opkomstverwachting

Wanneer gecorrigeerd wordt voor het geven van sociaal wenselijke antwoorden door rekening te houden met in het verleden vertoond opkomstgedrag, valt de opkomstverwachting lager uit. Naar verwachting zal dan **34% van de Marokkaanse Nederlanders daadwerkelijk een gang naar de stembus maken.**

3.1.4 Surinaamse Nederlanders

Zelfgerapporteerde stemintentie

Van de Surinaamse Nederlanders geeft het merendeel (44%) aan dat zij niet naar de stembus zullen gaan bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. Een bijna even groot deel geeft aan dat zeker wel te gaan doen (39%). De overige 15% van de Surinaamse Nederlanders twijfelt nog.

Op basis van de door henzelf opgegeven kans zal van de twijfelaars nog 34% de gang naar de stembus maken, wat de totale opkomst op basis van stemintentie en kansschatting op 45% brengt.

Verschillen in stemintentie

De jongste categorie Surinaamse Nederlanders geeft vaker dan gemiddeld aan dat zij niet zullen gaan stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. 63% van de Surinaamse Nederlanders tussen 18 en 25 jaar geeft dit aan, tegen 23% die zegt zeker wel te gaan stemmen.

Onder laagopgeleide Surinaamse Nederlanders is de groep zeker-stemmers kleiner (23%) dan gemiddeld.

Tabel 3.5 Stemintentie van Surinaamse Nederlanders bij gemeenteraadsverkiezingen 2010 in %

Surinaamse Nederlanders	Totaal	Geslacht		Leeftijd				Opleiding		
		M	V	<25	25-34	35-49	>50	laag	middel	hoog
Zeker-stemmers	39	38	39	23	38	47	39	23	41	47
Twijfelaars	16	13	19	15	14	18	17	20	13	19
Niet-stemmers	44	49	42	63	49	36	44	57	46	34

Gecorrigeerde opkomstverwachting

Wanneer rekening wordt gehouden met sociale wenselijkheid in deze inschatting door te verdisconteren voor eerder vertoond opkomstgedrag, komt de **totale opkomstschatting voor Surinaamse Nederlanders op 34%**.

3.1.5 Antilliaanse Nederlanders

Zelfgerapporteerde stemintentie

Ook bij de Antilliaanse Nederlanders is de groep niet-stemmers (46%) groter dan de groep zeker-stemmers (37%). 17% van de Antilliaanse Nederlanders twijfelt nog over zijn of haar stembusgang in maart.

Naar eigen inschatting zal 28% van deze twijfelaars toch nog de gang naar de stembus maken, wat de opkomst op basis van stemintentie en zelfinschatting op 41% brengt.

Verschillen in stemintentie

De jongste categorie Antilliaanse Nederlanders (<25 jaar) heeft minder dan gemiddeld de intentie om te gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen: 24% zegt zeker te gaan en 58% zegt thuis te zullen blijven. Binnen de oudste categorie Antilliaanse Nederlanders (50 jaar >) is de groep niet-stemmers juist (32%) kleiner dan gemiddeld.

Hoogopgeleide Antilliaanse Nederlanders geven vaker aan dat zij zeker zullen gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen (53%) en twijfelen veel minder (6%). Middelbaar opgeleide Antilliaanse Nederlanders twijfelen daarentegen vaker (24%).

Tabel 3.6. Stemintentie van Antilliaanse Nederlanders bij gemeenteraadsverkiezingen 2010 in %

Antilliaanse Nederlanders	Totaal	Geslacht		Leeftijd				Opleiding		
		M	V	<25	25-34	35-49	>50	laag	middel	hoog
Zeker-stemmers	37	37	37	24	32	44	47	21	30	53
Twijfelaars	17	22	13	17	22	10	22	14	24	6
Niet-stemmers	46	41	51	58	47	46	32	66	45	41

Gecorrigeerde opkomstverwachting

Om te verdisconteren voor sociale wenselijkheid in de antwoorden van de respondenten is ook een inschatting van de opkomst gemaakt waarin rekening wordt gehouden met het eerder vertoond opkomstgedrag. Na verdiscontering brengt dit **het verwachte opkomstpercentage van Antilliaanse Nederlanders bij de gemeenteraadsverkiezingen 2010 op 32%**.

3.1.6 Vergelijking opkomst 2010 met opkomst 2006

38% van de Nieuwe Nederlanders geeft aan bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen in 2006 gestemd te hebben en 35% niet. Van de totale steekproef was ten tijde van de vorige gemeenteraadsverkiezingen 14% niet stemgerechtigd en heeft om die reden niet gestemd. Nog eens 13% kan het zich niet meer herinneren.

Gaan we uit van diegenen die in 2006 stemgerechtigd waren, dan stijgt het percentage dat in 2006 gestemd heeft tot 44%.

De verwachte opkomst van Nieuwe Nederlanders ligt dit jaar dus fors lager. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de urgentie om te gaan stemmen minder wordt gevoeld door Nieuwe Nederlanders. Hun vertrouwen in en tevredenheid over de landelijke en lokale overheid blijken hoger dan in 2006.¹⁴ De noodzaak om een proteststem te laten horen is in 2010 vergeleken met 2006 een stuk kleiner.

Dit effect wordt nog duidelijker wanneer de zelfgerapporteerde stemintentie van de ex ante meting in 2006 vergeleken wordt met die van de huidige ex ante meting. De intentie om te gaan stemmen is in absolute zin bij alle subgroepen gedaald, onafhankelijk van etniciteit, opleidingsniveau of leeftijdsgroep. Opvallend grote verschillen (>10%) doen zich voor bij de middelbaar opgeleide Nieuwe Nederlanders en de jongeren onder de 25 jaar.

Tabel 3.7 Zelfgerapporteerde stemintentie in 2006 en 2010, in %

	Zeker-stemmers 2006 (ex ante)	Zeker-stemmers 2010 (ex ante)
T	53	43
M	40	37
S	45	39
A	44	37
Laagopgeleid	39	32
Middelbaar opgeleid	54	40
Hoogopgeleid	58	50
<25	40	27
25-34	47	41
35-49	49	44
50>	47	39
Totaal	46	40

3.2 Wel of niet stemmen?

3.2.1 Redenen om te twijfelen over stemmen in 2010

Twijfel om wel of niet te gaan stemmen kan veroorzaakt worden door verschillende motieven. Deze motieven kunnen bijvoorbeeld gerelateerd zijn aan opvattingen over politieke invloed, een gebrek aan kennis of interesse, maar kunnen evengoed te maken hebben met praktische belemmeringen om te gaan stemmen – door bijvoorbeeld gebrek aan vervoer of verblijf in het buitenland. Aan de respondenten die twij-

¹⁴ Zie hoofdstuk 5.

felen is gevraagd wat de reden is om te twijfelen. (hierbij is een lijst met mogelijke redenen aan de respondenten voorgelegd).

De meest genoemde redenen zijn het niet weten op welke kandidaat men stemmen moet (61%) en het niet weten op welke partij men stemmen moet (54%). Een gebrek aan kennis over de kieslijsten vormt daarmee de grootste belemmering voor Nieuwe Nederlanders om te gaan stemmen. Tevens wordt vaak als reden aangevoerd dat men twijfels heeft over het belang dat de eigen stem heeft (48%). Even vaak geven Nieuwe Nederlanders aan moeite te hebben met kiezen. Op de vijfde plaats van de lijst met redenen om te twijfelen staat het gebrek aan vertrouwen in de politiek, een reden die door 47% van de Nieuwe Nederlanders wordt opgegeven.

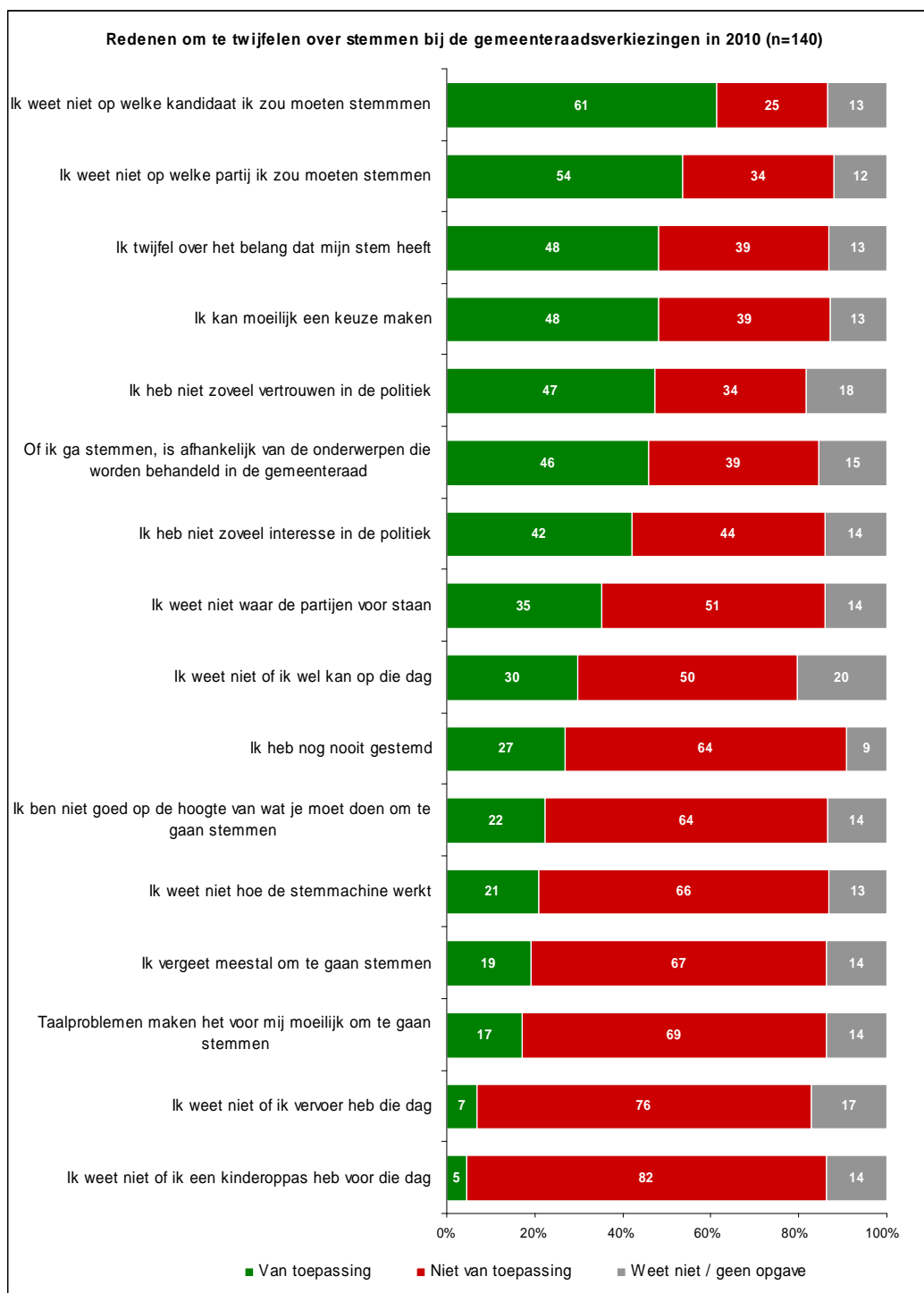
Turkse Nederlanders geven voor hun twijfel vaker redenen op die ermee te maken hebben dat ze nú nog niet kunnen kiezen. Zij laten hun keuze vaker dan de andere groepen afhangen van de onderwerpen die behandeld zullen worden door de gemeenteraad (64%) en ook van het feit of zij die dag wel tijd hebben (44%) of een kinderoppas kunnen vinden (10%). Surinaamse Nederlanders voelen zich niet zo zeer belemmerd door onzekerheid over het feit of ze die dag wel kunnen (11%); voor hen is de belangrijkste reden dat zij niet weten op welke kandidaat zij moeten stemmen (79%); zij geven die reden significant vaker op dan de andere Nieuwe Nederlanders. Marokkaanse Nederlanders noemen net als de andere groepen Nieuwe Nederlanders als belangrijkste reden dat zij moeite hebben een kandidaat te kiezen. Antilliaanse Nederlanders wijken in de motieven waarom ze twijfelen, niet noemenswaard af van de andere groepen Nieuwe Nederlanders.

Nieuwe Nederlanders die ouder zijn dan 50 jaar voeren vaker dan gemiddeld als reden op dat zij twijfels hebben over het belang dat de eigen stem heeft (67% ten opzichte van 48% gemiddeld). Ook spelen voor hen taalproblemen vaker een rol (54% ten opzichte van een gemiddelde van 17%).

Vrouwen noemen vaker dan mannen als reden dat ze nog niet weten of ze die dag beschikking hebben over vervoer (12%) of een kinderoppas (8%), maar zeggen ook vaker dat zij het meestal vergeten om te gaan stemmen (27%).

Ten slotte geven laagopgeleiden vaker aan dat zij moeite hebben een keuze te maken (65% ten opzichte van 48% gemiddeld), dat zij niet weten hoe de stembus werkt (31% ten opzichte van 20%), maar ook dat zij niet zo veel interesse hebben in de politiek (64%).

Figuur 3.8 Redenen om te twifelen over stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen 2010

4 Partijvoorkeur 2010

De partijvoorkeur van de Nieuwe Nederlanders is sterk geconcentreerd in de linkse hoek van het politieke spectrum. De PvdA geniet van alle politieke partijen de grootste voorkeur onder Nieuwe Nederlanders (41%). Na de PvdA volgt GroenLinks op grote afstand met 9%. Zowel bij de Nieuwe Nederlanders die zeker gaan stemmen, als bij de Nieuwe Nederlanders die nog twifelen, doet zich dit effect voor. Wel geven de twijfelaars vaker dan de zeker-stemmers aan dat zij nog niet weten op welke partij ze zullen stemmen.

Waarschijnlijk ligt het percentage daadwerkelijke PvdA-stemmen en GroenLinks stemmen nog iets hoger. Wanneer het percentage stemmen van de zwevende kiezers zich op een zelfde manier verdeelt over de partijen als de andere stemmen, ontstaat een verdeling naar partijvoorkeur zoals weergegeven in kolom 3. Dit scenario is plausibel omdat uit de kolommen 4 en 5 valt af te lezen dat zich geen significante verschillen voordoen tussen de partijvoorkeur van twijfelaars en zeker-stemmers.

SP en D66 mogen ieder rekenen op ongeveer 7% van de stemmen van Nieuwe Nederlanders. Ook deze percentages kunnen iets hoger uitvallen wanneer de stemmen van de zwevende kiezers zich evenredig verdelen.

Tabel 4.1 Partijvoorkeur van Nieuwe Nederlanders in %, ex ante meting 2010

TMSA n=782	Totaal		Zeker stemmers	Twijfelaars	T	M	S	A
	Met weet niet	Zonder Weet niet						
PvdA	41	50	44	39	34	61	39	23
GroenLinks	9	12	10	9	6	7	17	9
SP	7	9	8	6	2	11	11	7
D66	7	9	7	8	8	6	6	9
CDA	4	5	5	1	2	1	4	14
NMP ¹⁵	4	5	8	6	7	7	0	0
VVD	2	3	3	1	2	2	4	2
PVV ¹⁶	0	0	0	0	0	0	0	2
ChristenUnie	1	0	1	0	0	0	1	4
Partij voor de Dieren	0	0	0	0	0	0	0	1
Trots op Nederland	0	0	0	0	0	0	0	1
SGP	0	0	0	0	0	0	0	0
Leefbare partij	0	0	0	0	0	0	0	0
Andere partij	2	2	2	1	4	0	1	2
Zeg ik liever niet	4	4	4	3	7	0	2	5
Blanco stem	0	0	0	0	0	0	0	0
Weet niet	18	-	11	27	29	6	15	22
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bij bovenstaande tabel dient opgemerkt te worden dat de daarin opgenomen percentages gebaseerd zijn op de zeker-stemmers en de twijfelaars. De niet-stemmers zijn hierin niet opgenomen. Dit geldt ook voor de percentages die onderstaand worden genoemd.

Onderverdeling van deze resultaten naar de verschillende groepen toont dat Marokkaanse Nederlanders het vaakst aangeven hun stem te zullen uitbrengen op de PvdA (61%).

15 De Nederlandse moslimpartij is alleen voorgelegd in de steden waar de Nederlandse Moslimpartij zich waarschijnlijk verkiesbaar stelt: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Breda, Utrecht, Breda, Tilburg en Almere. De steekproef voor deze partij is daarom ook kleiner dan voor de andere partijen, namelijk n = 670.

16 De PVV is alleen voorgelegd in de steden Almere en Den Haag. Een totale steekproef van n=149

Surinaamse Nederlanders zeggen vaker op GroenLinks te gaan stemmen dan gemiddeld is voor de groep Nieuwe Nederlanders. Turkse Nederlanders zeggen juist minder vaak op GroenLinks te zullen stemmen. Zij kiezen significant vaker dan de andere groepen voor de Nederlandse Moslim Partij. Ook bevindt zich onder de Turkse Nederlanders een aanzienlijke groep zwevende kiezers; zij geven vaker dan de andere groepen aan dat ze nog niet weten op wie te stemmen.

Antilliaanse Nederlanders zeggen ten opzichte van het groepsgemiddelde vaker dat zij een stem gaan uitbrengen op het CDA (14%) of de ChristenUnie (7%). En als enige groep brengen zij stemmen uit op de PVV (2%).

4.1.2 Turkse Nederlanders

Zoals in tabel 4.1. te zien is, geeft 34% van de Turkse Nederlanders (de zekerstemmers en de twijfelaars) aan een stem op de PvdA uit te gaan brengen. 9% is voornemens op GroenLinks te gaan stemmen. Ook is 7% van de Turkse Nederlanders van plan om op de Nederlandse Moslim Partij te stemmen. 29% heeft nog geen keuze gemaakt.

De NMP-stemmers onder de Turkse Nederlanders zijn voornamelijk afkomstig uit de jongere leeftijdscategorie (<25 jaar). De verwachte stemmen op de VVD (2% in totaal) komen geheel voor rekening van de Turkse Nederlanders tussen 25 en 34 jaar.

Verder geven Turks-Nederlandse mannen vaker dan de vrouwen aan op de PvdA te zullen stemmen bij de komende verkiezingen. Vrouwen geven vaker aan dat zij nog niet weten op wie zij gaan stemmen.

4.1.3 Marokkaanse Nederlanders

Van de Marokkaanse Nederlanders (de zekerstemmers en de twijfelaars) zegt 61% op de PvdA te stemmen en 7% op GroenLinks. 11% van de Marokkaanse Nederlanders is voornemens een stem op de SP uit te brengen. Nog eens 7% is van plan op de Nederlandse Moslim Partij te stemmen en 6% kiest bij de komende verkiezingen D66. Het aandeel zwevende kiezers is met 6% het laagst van alle etnische groepen.

Marokkaanse Nederlanders van tussen de 25 en 35 jaar stemmen vaker dan de andere leeftijdscategorieën op de SP. Marokkaans Nederlandse mannen en vrouwen verschillen niet in partijvoorkeur. Middelbaar opgeleide Marokkaanse Nederlanders hebben vaker dan gemiddeld het voornemen om op de SP te stemmen, en laagopgeleiden vertonen een bovengemiddelde voorkeur voor D66.

4.1.4 Surinaamse Nederlanders

Onder de Surinaamse Nederlanders (de zekerstemmers en de twijfelaars) geniet de PvdA de grootste voorkeur (39%), gevolgd door GroenLinks (17%) en de SP (11%). Nog eens 6% zegt op D66 te gaan stemmen, en CDA en VVD krijgen voorsnog ieder 4% van de stemmen van Surinaamse Nederlanders. 15% weet nog niet aan welke partij ze hun stem geven.

De SP-stemmen komen voor een aanzienlijk deel van de oudere Surinaamse Nederlanders, en de CDA-stemmen zijn vaker dan gemiddeld afkomstig van Surinaamse Nederlanders tussen de 25 en 34 jaar. De Surinaamse Nederlanders die ouder dan 50 jaar zijn, stemmen minder vaak op GroenLinks dan de jongere groepen.

Er treden geen opvallende verschillen op in de partijvoorkeuren van mannelijke en vrouwelijk Surinaamse Nederlanders.

Bij de middelbaar opgeleiden is de voorkeur voor GroenLinks groter dan gemiddeld, bij de hoog opgeleiden juist kleiner. Hoogopgeleide Surinaamse Nederlanders geven vaker aan dat zij liever niet willen zeggen op wie zij gaan stemmen bij de komende verkiezingen.

4.1.5 Antilliaanse Nederlanders

Onder Antilliaanse Nederlanders (zeker-stemmers en twijfelaars samengenomen) geniet de PvdA de grootste voorkeur (23%), gevolgd door het CDA (14%). 9% van de Antilliaanse Nederlanders geeft aan op GroenLinks te gaan stemmen en D66 kan van hen evenveel stemmen verwachten. De SP geniet de voorkeur van 7% van de Antilliaans-Nederlandse stemgerechtigden. 22% moet zijn (partij)keuze nog maken.

Hoogopgeleide Antilliaanse Nederlanders geven vaker aan dat zij een stem willen gaan uitbrengen op het CDA, terwijl middelbaar opgeleiden vaker voornemens zijn een stem uit te brengen op GroenLinks. Er doen zich geen grote verschillen voor tussen mannen en vrouwen, en tussen verschillende leeftijdsgroepen.

4.2 Vergelijking partijkeuze 2006 met 2010

Wanneer we de voorgenomen partijkeuze van Nieuwe Nederlanders vergelijken met hun stemgedrag in het verleden, valt op dat de vanzelfsprekendheid om PvdA te stemmen is gedaald. Hoewel de PvdA nog steeds het grootste contingent stemmen van Nieuwe Nederlanders mag verwachten, neemt dit contingent in omvang af. Zelfs wanneer alle nu nog zwevende kiezers voor de PvdA zouden kiezen, dan nog wordt de 60% van 2006 niet overtroffen (zie tabel 4.2).

Ook GroenLinks zal in maart stemmen van Nieuwe Nederlanders verliezen vergeleken met 2006 (van 17 naar 12%), terwijl de SP juist op meer stemmen kan rekenen (van 3 naar 9%). De partij die het meest gestegen is in de belangstelling van Nieuwe Nederlanders is D66: 9% is van plan op deze partij te stemmen, tegen 1% in 2006. Deze stijging is voornamelijk afkomstig van personen die in het verleden PvdA hebben gestemd. De Nederlandse Moslim Partij krijgt, net als het CDA, naar verwachting 4% a 5% van de stemmen van Nieuwe Nederlanders.¹⁷ In 2006 nam de NMP nog niet deel aan de gemeenteraadsverkiezingen. Interessant is te zien dat de huidige NMP-stemmers in 2006 voornamelijk behoorden tot de twijfelaars en de niet-stemmers (68% van de NMP-stemmers). Daarnaast is een deel van de NMP-stemmers afkomstig van de PvdA (15%).

¹⁷ De Nederlandse Moslim Partij neemt slechts in enkele steden deel. De antwoordmogelijkheid is alleen voorgelegd in de steden waar de partij deelneemt. Het percentage NMP-stemmers zal daarom in de deelnemende gemeenten naar verwachting hoger uitvallen.

Tabel 4.2 Vergelijking partijvoorkeur 2006 en 2010

TMSA	Stemintentie 2006 ex ante (zonder zwevende kiezers)	Stemintentie 2010 (zonder zwevende kiezers)	Gestemd in 2006 ¹⁸	Stemintentie 2010
PvdA	63	50	60	41
GroenLinks	17	12	9	9
SP	3	9	7	7
D66	1	9	2	7
CDA	4	5	5	4
Nederlandse Moslim Partij	-	5	-	4
VVD	2	3	2	2
ChristenUnie	1	1	1	1
LPF	0	-	0	-
SGP	0	0	0	0
Leefbare partij	0	0	0	0
PVV	-	0	-	0
Partij voor de Dieren	-	0	-	0
Trots op Nederland	-	0	-	0
Andere partij	1	2	3	2
Blanco stem	0	0	0	0
Zeg ik liever niet	5	4	3	4
Weet niet	-	-	7	18

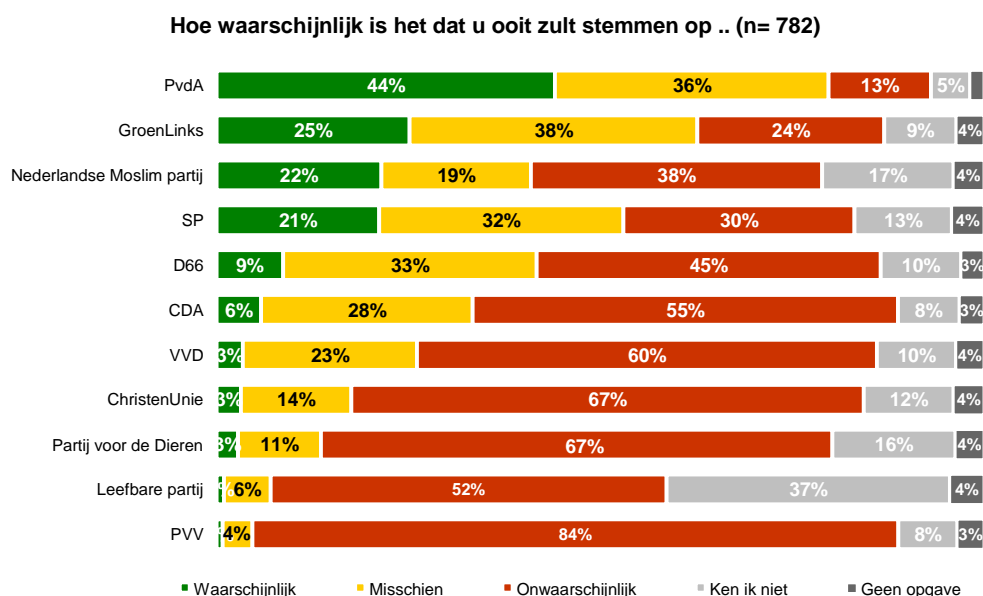
4.3 Partijkeuze in de toekomst

Naast vragen over stemgedrag in 2006 en vragen over stemgedrag bij de komende gemeenteraadsverkiezingen is de respondenten ook gevraagd naar de kans dat ze ooit op een bepaalde partij zouden stemmen. Van elke politieke partij die de interviewer opsomde, werd de respondenten gevraagd aan te geven of zij ooit hun stem aan deze partij zouden geven.

De resultaten hiervan - weergegeven in figuur 4.3. – tonen dat de PvdA en GroenLinks ook in de toekomst mogen rekenen op de meeste stemmen van Nieuwe Nederlanders. 44% zal waarschijnlijk ooit op de PvdA stemmen, en een kwart op GroenLinks. Op de derde plaats komt de Nederlandse Moslim Partij: 22% van de Nieuwe Nederlanders acht het waarschijnlijk dat hij of zij ooit een stem zal uitbrengen op deze partij. Hiermee laat de Nederlandse Moslim Partij het CDA, de SP en D66 achter zich.

¹⁸ Data afkomstig uit ex ante meting 2010. Vraagstelling: op welke partij stemde u bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2006?

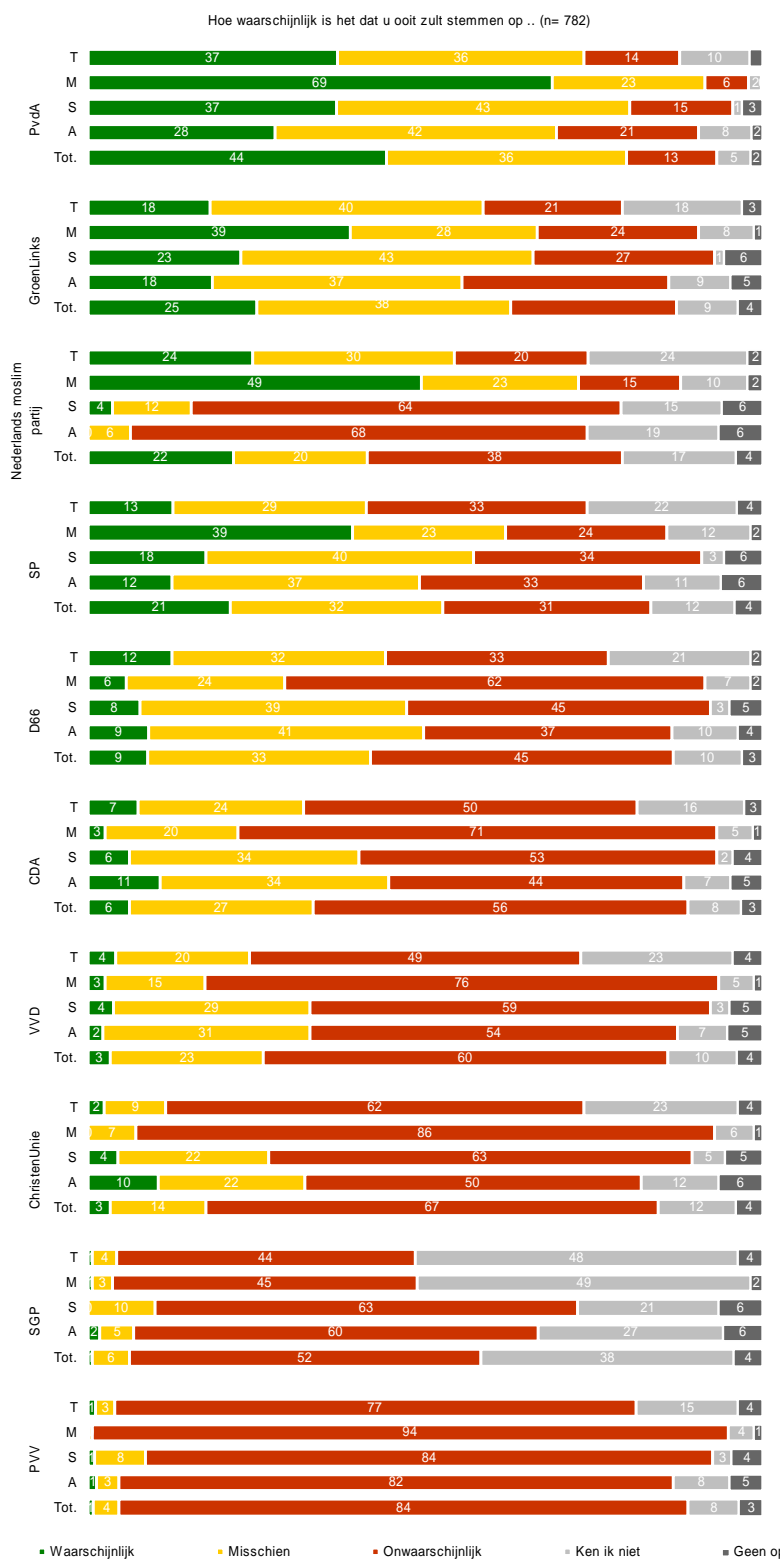
Figuur 4.3 Mogelijke partijkeuze in de toekomst

De potentiële belangstelling en keuze van Nieuwe Nederlanders voor de bovengenoemde politieke partijen is groter dan de categorie 'waarschijnlijk' weergeeft. Een minstens even groot deel van de Nieuwe Nederlanders zegt 'misschien' ooit op de betreffende partij te zullen stemmen.

In figuur 4.4 is de kans dat Nieuwe Nederlanders ooit op een partij zullen stemmen onderverdeeld naar de verschillende etnische groepen. De kans is het grootst voor de PvdA, die zoals gezegd vooral stemmen van Marokkaanse Nederlanders kan verwachten. De Nederlandse Moslim Partij zou kunnen rekenen op stemmen van Turkse, maar vooral van Marokkaanse Nederlanders. Bijna de helft van deze laatste groep acht de kans waarschijnlijk dat ze ooit op die partij zal stemmen.

Figuur 4.4 Mogelijke partijkeuze in de toekomst uitgesplitst naar TMSA

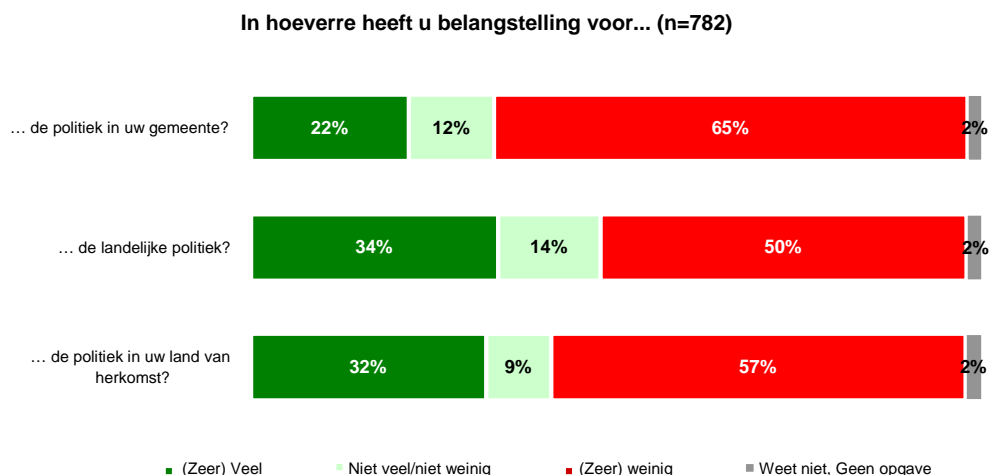
5 Nieuwe Nederlanders en politiek

5.1 Belangstelling voor de politiek

Nieuwe Nederlanders geven aan dat zij minder belangstelling hebben voor de lokale dan voor de landelijke politiek.

De gemeentelijke politiek wekt (zeer) veel interesse van 22% van de Nieuwe Nederlanders, terwijl 34% (zeer) veel interesse heeft voor de landelijke politiek. 32% van de Nieuwe Nederlanders heeft (zeer) veel belangstelling voor de politiek in het land van herkomst. De gemeentelijke politiek wekt dus minder belangstelling dan de politiek in het land van herkomst.

Figuur 5.1 Politieke belangstelling

Hoogopgeleide Nieuwe Nederlanders en mannelijke Nieuwe Nederlanders geven vaker dan gemiddeld aan dat zij veel of zeer veel belangstelling hebben voor gemeentelijke politiek (zie tabel 5.2). Jongere Nieuwe Nederlanders (<25 jaar) zeggen juist vaker geen of weinig interesse te hebben in de politiek van de eigen woongemeente. Er doen zich geen verschillen tussen verschillende etnische groepen voor wat betreft de belangstelling in lokale politiek.

Tabel 5.2 Belangstelling voor gemeentelijke politiek

TMSA (n=782)	To-taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	65	73	62	61	67	66	65	61	63	67	64	63	67	65
Niet veel/niet weinig	12	12	9	14	10	16	11	7	10	13	12	12	10	12
(Zeer) veel	22	14	24	24	22	14	22	30	26	17	21	23	21	22
Weet niet/geen opgave	2	1	5	1	1	3	1	2	1	3	3	1	2	1

De geringere interesse van jonge Nieuwe Nederlanders beperkt zich niet tot de lokale politiek. Ook de landelijke politiek en de politiek in het land van herkomst heb-

ben in mindere mate de interesse van deze groep. Opvallend is dat de groep Nieuwe Nederlanders in de leeftijdscategorie 25 tot en met 34 jaar sterker dan gemiddeld geïnteresseerd is in de landelijke politiek van Nederland en tegelijkertijd een minder sterke interesse heeft in de politiek van het land van herkomst (tabel 5.3 en 5.4).

De belangstelling voor de politiek in het land van herkomst is groter dan gemiddeld bij Nieuwe Nederlanders die ouder zijn dan 35 jaar en bij Nieuwe Nederlanders met een lage opleiding. Deze interesse is kleiner bij middelbaar opgeleiden (significant) en hoog opgeleiden (indicatief).

Turkse Nederlanders zijn van alle etnische groepen het minst geïnteresseerd in de landelijke politiek van Nederland. Tegelijkertijd vertonen zij de grootste belangstelling voor de politiek in het land van herkomst. Surinaamse Nederlanders wijken in tegenovergestelde zin af van het gemiddelde: zij hebben minder interesse in de politiek in het land van herkomst en meer in de Nederlandse politiek.

Tabel 5.3 Belangstelling voor landelijke politiek

TMSA (n=782)	To-taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	50	60	44	49	50	52	52	42	50	50	56	48	45	52
Niet veel/niet weinig	14	13	11	13	20	22	12	8	11	17	13	15	14	13
(Zeer) veel	34	26	40	35	29	22	34	49	38	30	26	36	39	33
Weet niet/geen opgave	2	1	4	2	2	4	2	1	1	3	4	0	2	1

Tabel 5.4 Belangstelling voor politiek in het land van herkomst

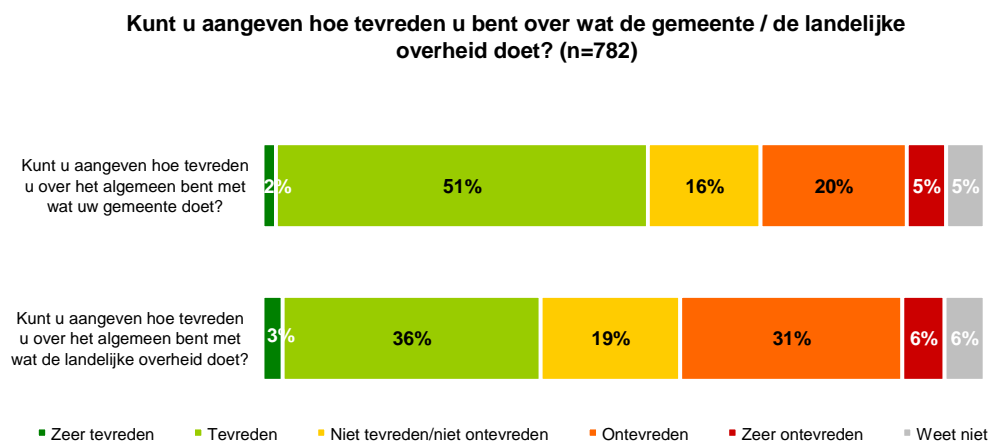
TMSA (n=782)	To-taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	57	68	63	49	52	44	65	58	58	55	46	61	61	64
Niet veel/niet weinig	9	8	8	10	7	9	10	7	7	11	8	6	13	9
(Zeer) veel	32	22	24	39	39	44	23	34	33	31	43	32	24	26
Weet niet/geen opgave	2	2	4	2	2	4	2	2	2	3	4	1	2	0

5.2 Tevredenheid over de overheid

Het merendeel van de Nieuwe Nederlanders is over het algemeen (zeer) tevreden met wat de gemeente waarin men woont, doet. In totaal 53% (zie figuur 5.5: 51%+2%) uit hierover zijn tevredenheid. 25% van de Nieuwe Nederlanders is uitgesproken ontevreden over de activiteiten van de gemeente en 16% is noch tevreden noch ontevreden.

De tevredenheid van Nieuwe Nederlanders over de landelijke overheid ligt een stuk lager: op 39% gemiddeld. Ten opzichte van de 37% (zeer) ontevredenen, betekent dit dat de balans nog nipt positief uitslaat.

Figuur 5.5 Tevredenheid over de overheid

Wanneer gekeken wordt naar verschillen binnen de groep Nieuwe Nederlanders (tabel 5.6 en 5.7), valt op dat Surinaamse Nederlanders vaker dan gemiddeld (zeer) tevreden zijn over de gemeente, maar tegelijkertijd vaker ontevreden zijn over de landelijke overheid.

Marokkaanse Nederlanders zijn minder dan gemiddeld ontevreden over de gemeente. Dit maakt hen niet direct tevredener; uit hun antwoorden blijkt dat zij vaker noch tevreden, noch ontevreden zijn of de vraag niet beantwoorden. Turkse Nederlanders zijn juist minder ontevreden dan andere Nieuwe Nederlanders over de landelijke overheid.

Tevredenheid over de gemeente of de landelijke overheid hangt niet samen met de leeftijd van de respondenten.

Tabel 5.6 Tevredenheid over gemeente in %

TMSA	To-taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) tevreden	53	49	56	51	57	48	55	59	50	55	49	52	60	50
Niet tevreden / niet ontevreden	16	20	14	15	15	19	14	13	14	18	16	20	10	21
(Zeer) ontevreden	26	49	56	51	57	26	27	23	30	21	30	19	27	24
Weet niet, geen opgave	6	5	5	5	7	8	4	5	5	6	5	9	3	4

Tabel 5.7 Tevredenheid over landelijke overheid in %

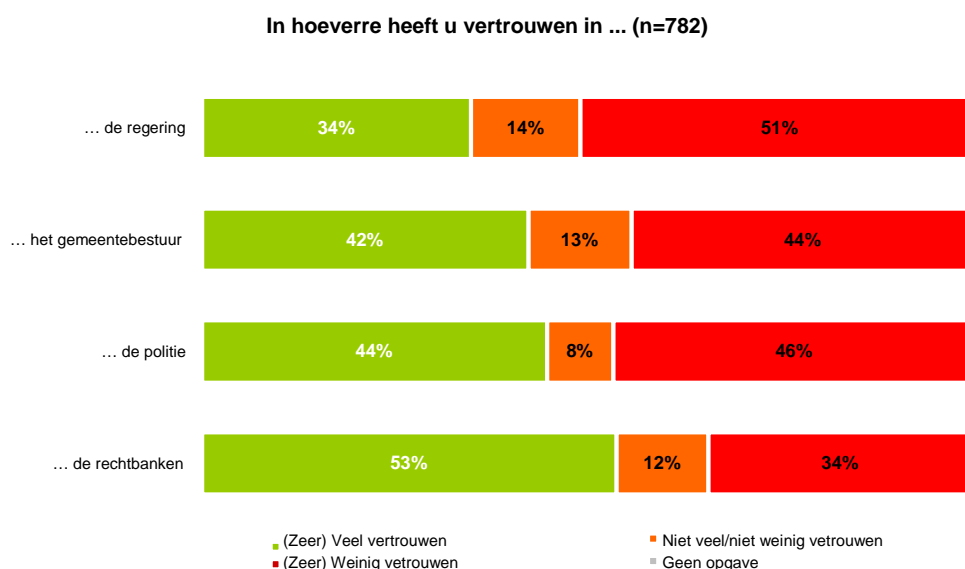
TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) tevreden	39	36	43	35	41	37	40	37	37	40	41	42	36	34
Niet tevreden/ niet ontevreden	19	20	15	21	21	22	19	19	19	20	19	22	16	24
(Zeer) ontevreden	37	39	35	39	33	34	38	39	40	34	31	34	44	38
Weet niet, geen opgave	6	6	6	5	5	8	4	5	4	7	9	3	5	5

5.3 Vertrouwen in de politiek en instellingen

Wanneer gekeken wordt naar het vertrouwen dat Nieuwe Nederlanders hebben in politieke en bestuurlijke instellingen in Nederland, wordt duidelijk dat de rechtbanken in Nederland het hoogste vertrouwen genieten (53%), gevolgd door de politie (44%). Het gemeentebestuur geniet (zeer) veel vertrouwen van 42% van de Nieuwe Nederlanders en de regering van 34%.

Bij alle instellingen geeft een groep van om en nabij de 10% aan dat men noch veel, noch weinig vertrouwen in de genoemde instellingen heeft. De rechtbanken halen hierdoor als enige instelling een absolute meerderheid als het om vertrouwen gaat (53%). De regering van Nederland kent juist een absolute meerderheid aan wantrouwende Nieuwe Nederlanders: 51% van de Nieuwe Nederlanders geeft aan weinig of zeer weinig vertrouwen te hebben in de regering.

Figuur 5.8 Vertrouwen in politieke en bestuurlijke instellingen

Nieuwe Nederlanders die ouder dan 50 jaar zijn hebben een hoger dan gemiddeld vertrouwen in de regering, het gemeentebestuur en de politie. Dit effect is niet significant aanwezig voor het vertrouwen in rechtbanken (tabel 5.9 t/m 5.12). Jonge

Nieuwe Nederlanders in de leeftijd tot 25 jaar geven juist minder vaak aan dat zij veel vertrouwen hebben in de voornoemde drie instituten, ook hier is het verschil niet significant aanwezig voor het vertrouwen in de rechtbanken.

Vrouwelijke Nieuwe Nederlanders hebben bovengemiddeld veel vertrouwen in de rechtbanken en politie; het gemeentebestuur wantrouwen zij minder vaak dan mannen. Het vertrouwen in de regering verschilt echter niet significant tussen beide seksen.

Turkse Nederlanders hebben een lager vertrouwen in de regering, het gemeentebestuur en de rechtbanken dan gemiddeld is voor Nieuwe Nederlanders. Marokkaanse Nederlanders vertonen een lager vertrouwen in de politie, en Surinaamse Nederlanders vertrouwen juist de rechtbanken minder vaak dan gemiddeld.

Het vertrouwen in politiek-bestuurlijke instellingen differentieert niet tussen de verschillende opleidingscategorieën.

Tabel 5.9 Vertrouwen in de regering

TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	51	57	52	50	45	48	53	50	52	50	46	61	61	64
Niet veel/niet weinig	14	17	15	13	13	15	15	12	13	16	8	6	13	9
(Zeer) veel	34	26	32	36	42	37	32	37	35	34	43	32	24	26
Weet niet/geen opgave	0	0	1	1	0	0	0	2	0	0	4	1	2	0

Tabel 5.10 Vertrouwen in het gemeentebestuur

TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	44	49	43	46	35	45	45	41	48	39	38	49	47	39
Niet veel/niet weinig	13	17	12	12	15	10	15	15	9	18	20	9	9	19
(Zeer) veel	42	32	44	40	49	43	40	43	42	42	41	41	43	42
Weet niet/geen opgave	1	3	1	1	1	2	0	2	1	1	1	2	1	0

Tabel 5.11 Vertrouwen in de politie

TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	46	53	49	44	39	48	46	43	51	41	41	54	44	45
Niet veel/niet weinig	8	12	9	10	5	10	9	8	9	8	13	10	5	9
(Zeer) veel	44	32	41	46	56	41	45	48	38	50	46	35	50	47
Weet niet/geen opgave	1	2	1	1	1	1	0	2	1	0	0	2	1	0

Tabel 5.12 Vertrouwen in de rechtbanken

TMSA	To- taal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht		Herkomst			
		<25	25-34	35-49	>50	Laag	Middel	Hoog	Man	Vrouw	T	M	S	A
(Zeer) weinig	34	37	32	36	30	35	35	32	38	30	28	31	41	35
Niet veel/niet weinig	12	11	12	11	15	11	13	10	11	13	17	12	7	12
(Zeer) veel	53	49	56	52	55	52	51	56	49	57	54	55	51	53
Weet niet/geen opgave	1	2	1	1	1	1	0	2	2	1	1	2	1	0

5.4 Vergelijking 2006 en 2010

Wanneer we deze gegevens vergelijken met gegevens uit onderzoek uit 2006, wordt duidelijk dat het vertrouwen in alsmede en de tevredenheid over de overheid nu hoger ligt dan ten tijde van de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. De belangstelling die Nieuwe Nederlanders koesteren voor de politiek is zowel op landelijk als gemeentelijk niveau afgenomen.

Tabel 5.13 Aansluiting bij de politiek, 2006 en 2010

	2006 ¹⁹	2010
(Zeer) veel belangstelling voor		
Landelijke politiek	47%	34%
Gemeentelijke politiek	28%	22%
(Zeer) veel vertrouwen in		
Regering	24%	34%
Gemeentebestuur	33%	42%
(Zeer) tevreden over		
Landelijke overheid	19%	39%
Gemeente	38%	53%

19 Data afkomstig uit ex ante meting opkomstgedrag en opkomstmotieven Nieuwe Nederlanders.

Bijlage 1: Methode van onderzoek

Veldwerkmethodiek

Bij het veldwerk is eenzelfde onderzoeksopzet gehanteerd als bij de ex-antemeting in 2006, namelijk face to face met native speakers. Dit heeft drie voordelen:

- *Vergelijking met voorgaande meting:* vergelijking met onderzoeksresultaten uit 2006 is methodologisch alleen toegestaan als dezelfde veldwerkmethodiek wordt gehanteerd.
- *Voorkomen van methode effecten in de resultaten:* een mixed-mode opzet zou als nadeel hebben dat 2 verschillende methodieken worden gehanteerd. Hierdoor kunnen methode effecten zich voordoen in de data.
- *Kwaliteit steekproef:* bij face-to-face onderzoek zijn doorgaans minder grote wegingen nodig om het onderzoek representatief te krijgen voor de gemeenschap in vergelijking met mixed-mode onderzoek.

Linking-pinmethode

Voor het veldwerk is gebruikgemaakt van de linking-pinmethode. Hierbij worden verschillende wijzen van werving gebruikt: werving op straat, door at random bij mensen aan te bellen (op basis van naambordje wordt een eerste selectie gemaakt), werving bij moskeeën en bij verenigingen. Door deze wijze van werving van respondenten wordt het 'bereik' van het onderzoek groot en hebben ook personen die niet zo snel uit zichzelf aan onderzoek deelnemen, een grote kans om in het onderzoek te worden opgenomen. Zo kan bijvoorbeeld rekening worden gehouden met de karakteristieken van moeilijk benaderbare groepen (zo worden eerste generatie moslimvrouwen voornamelijk thuis benaderd). Bij deze wijze van werving wordt zorg gedragen voor een gebalanceerde samenstelling van de steekproef.

De respondenten ontvingen voor deelname een incentive in de vorm van een penset (plusminus ter waarde van € 2,-).

Steekproefkenmerken

Een belangrijk onderdeel van deze meting is de voorspelling van het opkomstgedrag. Vanuit de ervaringen opgedaan bij de ex ante meting in 2006 en andere peilingen voor politieke partijen is bij Motivaction bekend dat voor een nauwkeurige voorspelling van het opkomstgedrag het onderzoek en de te hanteren vragenlijst dienen te voldoen aan een aantal voorwaarden. Daarom is specifiek rekening gehouden met de volgende aspecten:

- *Representativiteit naar sociodemografische verhoudingen.* Zo dient rekening te worden gehouden met een goede afspiegeling naar leeftijd, opleiding, geslacht en regio per TMSA-groep.
- *Representativiteit naar waardenoriëntatie.* Het is van belang dat de steekproef naast een afspiegeling naar sociodemografische variabelen ook een goede afspiegeling is naar waardenoriëntatie. Dit houdt in dat de steekproef een goede verdeling heeft naar moderne, traditionele, progressieve en materiële respondenten. Dit is gewaarborgd op basis van het EthnoMentality-model (zie

- bijlage). En is deze variabele ook meegenomen in de weging van het databestand.
- *Representativiteit naar politieke interesse.* Het is van belang dat aan het onderzoek zowel mensen deelnemen die interesse hebben in de politiek als personen die geen interesse hebben. Met name bij een face-to-face-onderzoek waarbij men wordt gevraagd om deel te nemen aan een onderzoek over gemeenteraadsverkiezingen, is de kans groot dat met name politiek geïnteresseerden bereid zijn om deel te nemen en personen zonder interesse eerder geneigd zijn om niet deel te nemen.
 - *Methodologie bij de berekening van de verwachte opkomst.* Bij de voorspelling van de opkomst is het van belang om rekening te houden met het feit dat sociaal wenselijke antwoorden gegeven kunnen worden. Voor het ondervangen van sociaal wenselijke antwoorden dient naast verwachte opkomst ook gekeken te worden naar stemgedrag in het verleden en redenen waarom men toen wel of niet is gaan stemmen. Naast het aspect van sociaal wenselijke antwoorden dient bij de voorspelling ook nadrukkelijk aandacht te worden besteed aan de toe te passen kansberekening bij personen die nog twijfelen wel of niet te gaan stemmen. Ook bij deze berekening dient gekeken te worden naar de kans die personen zelf toekennen aan het wel of niet stemmen, en aan opkomst- en stemmotieven in het verleden.

Steekproefomvang

De gehanteerde steekproef omvat 813 Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders (782 na weging²⁰). Bij een steekproefomvang van $n=200$ onder elke groep (TMSA), dus een totale steekproefomvang van $n=800$ geldt bij een betrouwbaarheid van 95% een maximale onnauwkeurigheidsmarge van 3,5%. Dit betekent dat een in de steekproef gevonden percentage van 50% in de populatie tussen de 46,5% en 53,5% ligt. Wanneer de verschillende groepen onderling vergeleken worden, kan bij een vergelijking van twee groepen met ieder $n=200$ een verschil van 10 procentpunt met 95% zekerheid worden aangetoond.²¹

Met deze steekproef kunnen geaggregeerd over de gehele TMSA-groep betrouwbare resultaten worden verkregen. Echter, verschillen tussen de groepen, bijvoorbeeld tussen Turken en Marokkanen, kunnen pas significant genoemd worden, wanneer het verschil groter is dan 10% (in het worst case scenario waarbij het percentage bij 50% ligt). Kleinere verschillen kunnen niet significant genoemd worden, slechts indicatief.

In onderstaande tabel is de gerealiseerde steekproefverdeling weergegeven. De uiteindelijke data zijn gewogen naar leeftijd, opleiding en geslacht.

20 Bij het wegen van steekproeven worden correcties uitgevoerd op de samenstelling van de steekproef. De verhoudingen in de steekproef worden dan in lijn gebracht met de samenstelling van de populatie. Door deze correcties is de steekproef na weging vaak kleiner dan voor weging (tenzij de steekproef een perfecte afspiegeling vormt van de populatie).

21 Overigens gaan bovenstaande berekeningen uit van de toetsing van een percentage met een waarde van 50%. De toets is bij dit percentage het minst krachtig. Dus het worst case scenario.

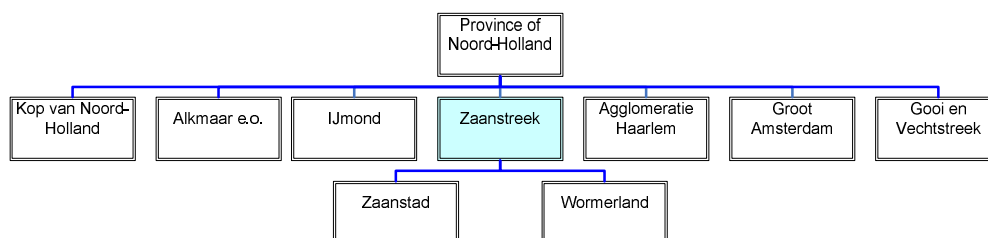
Tabel 6.1 Quota naar etniciteit

	Turkse Nederlanders	Marokkaanse Nederlanders	Surinaamse Nederlanders	Antilliaanse Nederlanders
Quota	N=200	N=200	N=200	N=200
Gerealiseerd	N=184 (gewogen)	N=200 (gewogen)	N=201 (gewogen)	N=197 (gewogen)

Werkwijze (regio)

De gebieden die worden gebruikt voor de realisatie van representativiteit naar regio zijn de "COROP-gebieden" (op basis van CBS-gegevens). Nederland bestaat uit 40 COROP-gebieden. Onderstaande figuur geeft een aantal voorbeelden van Corop-gebieden. De provincie Noord-Holland bestaat uit 7 COROP-gebieden. (Kop van Noord-Holland, Alkmaar e.o., IJmond, Zaanstreek, Agglomeratie Haarlem, Groot-Amsterdam en Gooi en Vechtstreek).

Figuur 6.2. Corop-regio's

Van de 40 COROP-gebieden is een selectie van 15 gebieden genomen waar de interviews gehouden zijn. De selectiecriteria voor de keuze van het COROP-gebied is dat minimaal 2 procent van de Nieuwe Nederlanders (doelgroep) in dat gebied woont. Onderstaand is aangegeven hoe de verdeling van respondenten over de regio's verdeeld is en in welke stad de interviews zijn afgenomen.

Tabel 6.3. Indicatie van quota naar regio

COROP-gebied	Stad	Gerealiseerd
Twente	Enschede	24
Veluwe	Ede	14
Arnhem/Nijmegen	Arnhem	27
Utrecht	Utrecht	69
Groot-Amsterdam	Amsterdam	171
Agglomeratie 's-Gravenhage	's-Gravenhage	113
Oost-Zuid-Holland	Gouda	14
Groot-Rijnmond	Rotterdam	172
Zuidoost-Zuid-Holland	Dordrecht	35
West-Noord-Brabant	Breda	26
Midden-Noord-Brabant	Tilburg	21
Noordoost-Noord-Brabant	's-Hertogenbosch	16
Zuidoost-Noord-Brabant	Eindhoven	30
Flevoland	Almere	36
Zaanstreek	Zaandam	17
Kop van Noord-Holland	Den Helder	12
	Overig	16
Totaal aantal interviews		813
Totaal na weging ²²		782

Veldwerkperiode

Het veldwerk heeft plaatsgevonden in de periode van 21 december 2009 tot en met 18 januari 2010.

Wijze van enquêteren

De interviews zijn afgenomen met behulp van papieren vragenlijsten. Motivaction heeft gewerkt met Nederlandstalige en Turkstalige vragenlijsten. Dit stelt interviewers in staat de vragenlijsten eensluidend voor te lezen, waardoor een eventueel intervieweffect wordt geminimaliseerd.

Uit ervaring weten wij dat het vertalen van de vragenlijst naar het Arabisch voor de Marokkaanse respondenten geen toegevoegde waarde biedt, omdat zowel de interviewers als de respondenten veelal niet in staat zijn om het officieel Arabisch te lezen en te begrijpen. Aangezien het veldwerk is uitgevoerd door native speakers zijn respondenten die de Nederlandse taal niet machtig zijn, geïnterviewd in het Berbers (een ongeschreven taal uit Marokko) of het Marokkaans Arabisch.

Om het intervieweffect, dat ontstaat door de vertaling ter plekke in het Berbers of Marokkaans Arabisch, zo klein mogelijk te houden zijn de Marokkaanse enquêteurs uitgebreid gebriefd. Hierbij werd kortgesloten op welke wijze de interviews vertaald dienden te worden: in het Berbers (welk woordgebruik, fonetisch in het Nederlands opgeschreven) en het Marokkaans Arabisch. De enquêteurs hebben de vertalingen

²² De data zijn gewogen naar een representatieve verdeling voor de kenmerken leeftijd, opleiding en geslacht.

ook op papier meekrijgen. Op deze wijze is ervoor gezorgd dat de vragen door de enquêteurs op een uniforme wijze zijn vertaald.

Er is geïnterviewd met behulp van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse enquêteurs, waarbij vrouwen door vrouwelijke enquêteurs werden ondervraagd en mannen zo veel mogelijk door mannelijke enquêteurs.

Interviewers

Motivaction werkt met ervaren en betrokken interviewers. De enquêteurs hebben het opleidingsniveau mbo, hbo of universiteit, en beschikken over ruime interviewervaring. Zij variëren in leeftijd van 18 jaar tot 40 jaar. Het betrof zowel mannen als vrouwen, van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst.

Voor het veldwerk heeft Motivaction samenwerking gezocht met het veldwerkbureau Dimension Research. Zowel enquêteurs van Dimension als van Motivaction zijn ingezet voor het onderzoek en de veldwerkcoördinatie is in gezamenlijkheid uitgevoerd.

De vragenlijst bevatte een groot aantal vragen die eerder zijn gesteld in het in 2006 gehouden onderzoek naar opkomstgedrag en opkomstmotieven van Nieuwe Nederlanders bij de toenmalige gemeenteraadsverkiezingen. Tevens zijn enkele nieuwe vragen toegevoegd.

Bijlage 2: Schatting opkomstpercentages

Het geschatte opkomstpercentage bij de komende gemeenteraadsverkiezingen is gebaseerd op de opkomst bij de vorige verkiezingen, de redenen die men geeft om in 2010 te gaan stemmen en de redenen die men noemt waarom men in 2006 niet heeft gestemd.

Representativiteit:

Gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding en verhouding TMSA.
Er is niet gewogen op stemgedrag gemeenteraadsverkiezingen 2002.

Schatting opkomst TMSA gemeenteraadsverkiezingen 2010:

Berekend op basis van de kruising 'stemgedrag gemeenteraadsverkiezingen 2006' met 'stemintentie gemeenteraadsverkiezingen 2010'.

- De respondenten die zeggen zeker te gaan stemmen en ook gestemd hebben bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 zijn volledig in de berekening meegenomen (n=208) 26,7%.
- Voor de respondenten die zeggen misschien te gaan stemmen zijn 2 regels toegepast:
 1. De respondenten die zeggen misschien te gaan stemmen, maar bij de vorige verkiezingen niet hebben gestemd (n=53), zijn buiten beschouwing gelaten.
 2. Aan de respondenten die zeggen misschien te gaan stemmen en ook gestemd hebben in 2006 (n=51) is gevraagd naar de kans dat ze gaan stemmen. Van de 20 respondenten is de kans groot of heel groot dat ze gaan stemmen. Dit is 2,6%.
- Bij de respondenten die zeggen zeker te gaan stemmen, maar dit bij de vorige verkiezingen niet gedaan hebben (n=65) is gekeken naar redenen om niet te stemmen. Alleen de respondenten die bij de vorige verkiezingen te jong waren en niet stemgerechtigd, zijn meegenomen in de berekening (n=36) 4,6%. De overige respondenten gaven namelijk antwoorden als geen zin, geen interesse, vergeten.

Het opkomstpercentage onder de TMSA groep voor de gemeenteraadsverkiezingen komt daarmee op 34%.

Betrouwbaarheid:

Bij een onderzoek gebaseerd op een representatieve steekproef worden uitkomsten verkregen die met inachtneming van bepaalde waarschijnlijkheidsmarges moeten worden geïnterpreteerd.

Bij een steekproef van N=780:

Een gevonden percentage van 34% in de steekproef zal in de populatie in 95% van de gevallen tussen de 30% en 38% liggen.